

ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਸਤਕ-5

ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ

ਦੂਜੀ ਭਾਗ

ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ

© ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ

ਦੂਜਾ ਐਡੀਸ਼ਨ 2016..... 20,000 ਕਾਪੀਆਂ
ਤੀਜਾ ਐਡੀਸ਼ਨ 2019..... 29,000 ਕਾਪੀਆਂ

All rights, including those of translation, reproduction
and annotation etc., are reserved by
the Punjab Government.

ਚਿਤਾਵਨੀ

1. ਕੋਈ ਵੀ ਏਜੰਸੀ-ਹੋਲਡਰ ਵਾਧੂ ਪੈਸੇ ਵਸੂਲਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਤੇ ਜਿਲਦ-ਸਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। (ਏਜੰਸੀ-ਹੋਲਡਰਾਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ ਨੰ. 7 ਅਨੁਸਾਰ)
2. ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਛਪਾਈਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਜਾਲੂ/ਨਕਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾਂ (ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ) ਦੀ ਛਪਾਈ, ਸਟਾਕ ਕਰਨਾ, ਜਮ੍ਹਾਂਬੋਰੀ ਜਾਂ ਵਿਕਰੀ ਆਦਿ ਕਰਨਾ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜੁਰਮ ਹੈ।
(ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਬੋਰਡ ਦੇ 'ਵਾਟਰ ਮਾਰਕ' ਵਾਲੇ ਕਾਗਜ਼ ਉੱਪਰ ਹੀ ਛਪਵਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।)

ਮੁੱਲ :

ਸਕੱਤਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ, ਵਿੱਦਿਆ ਭਵਨ, ਫੇਜ਼-8 ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ-
160062 ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਸਾਹਨੀ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਜਲੰਧਰ ਰਾਹੀਂ ਛਾਪੀ ਗਈ।

ਦੇ ਸ਼ਬਦ

ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਰਾਜ ਦੀ ਸਕੂਲ-ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਪੱਖੀ ਵਿੱਦਿਅਕ ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ-ਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ ਬਣਾ ਕੇ, ਇਹਨਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਹੈ।

ਹਥਲੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਪੰਜਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ (ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ) ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਐੱਨ. ਸੀ. ਐੱਫ. 2005 ਅਤੇ ਪੀ. ਸੀ. ਐੱਫ. 2013 ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅੰਤਰਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਨਵੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ (ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ) ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਾਡੇ ਅਮੀਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਵਿਰਸੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀ ਅਜਿਹੀ ਪਾਠ-ਸਮਗਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਖਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਸਾਰੂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਹਥਲੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਪਾਠ-ਸਮਗਰੀ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਦਫ਼ਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ ਵਿਸ਼ਾ-ਮਾਹਰ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦਿਆਂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚੋਂ ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰਜੀਤ ਵਾਤਿਸ਼, ਸ਼੍ਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦਾਊਂ, ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਲੰਗੜੋਆ ਅਤੇ ਸ: ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਦਿਆਲ ਨੇ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਜਿਹੜੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਸ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚੰਗੇਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਚੇਅਰਪਰਸਨ
ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ

ਤਤਕਰਾ

ਲੜੀ ਨੰ.	ਵਿਸ਼ਾ		ਲੇਖਕ	ਪੰਨਾ ਨੰ.
1.	ਸਾਡਾ ਦੇਸ ਮਹਾਨ	ਕਵਿਤਾ	ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ	01
2.	ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ	ਕਹਾਣੀ	ਬਲਜਿੰਦਰ ਮਾਨ	04
3.	ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਮਾਂ	ਕਵਿਤਾ	ਸੁਨੀਲਮ ਮੰਡ	08
4.	ਕਿੱਕਲੀ	ਲੇਖ	ਸੁਖਦੇਵ ਮਾਦਪੁਰੀ	11
5.	ਦੋ ਕੀੜੀਆਂ	ਕਹਾਣੀ	ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰਜੀਤ ਵਾਤਿਸ਼	15
6.	ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾਦਾਰ	ਕਵਿਤਾ	ਧਨਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	19
7.	ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਫਲ	ਜੀਵਨੀ	ਡਾ. ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ	23
8.	ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪ	ਕਵਿਤਾ	ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਲੰਗੜੋਆ	27
9.	ਜੇ ਬਾਲਣ ਮੁੱਕ ਜਾਵੇ	ਕਹਾਣੀ	ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ	30
10.	ਸਾਡੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ	ਲੇਖ	ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ	35
11.	ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਗੀਤ	ਕਵਿਤਾ	ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬਨੂੜ	39
12.	ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਆੜੀ	ਕਹਾਣੀ	ਤਰਸੇਮ	41
13.	ਮੈਂ ਸੋਹਣਾ-ਸੋਹਣਾ ਲਿਖਾਂਗੀ	ਲੇਖ	ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸੋਮਲ	46
14.	ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ			50
15.	ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ	ਕਹਾਣੀ	ਜਸਬੀਰ ਭੁੱਲਰ	54
16.	ਸ਼ਹੀਦੀ ਜੋੜ-ਮੇਲਾ	ਲੇਖ	ਡਾ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਦਵਾਣ	59
17.	ਸਾਡਾ ਸਕੂਲ	ਕਵਿਤਾ	ਡਾ. ਧਰਮ ਚੰਦ ਵਾਤਿਸ਼	62
18.	ਸੋਨੇ ਦੀ ਪਾਲਕੀ	ਕਹਾਣੀ	ਰਾਬਿੰਦਰਨਾਥ ਟੈਗੋਰ	65
19.	ਉੱਡਣਾ ਸਿੱਖ-ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ	ਜੀਵਨੀ	ਡਾ. ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ	70
20.	ਦਾਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਗੀਤ	ਕਵਿਤਾ	ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ	74

ਸਾਡਾ ਦੇਸ ਮਹਾਨ

ਸਾਡਾ ਭਾਰਤ ਦੇਸ ਮਹਾਨ।
ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਈਸਾਈ,
ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ,
ਸਾਡਾ ਭਾਰਤ ਦੇਸ ਮਹਾਨ।

ਰੰਗ, ਨਸਲ ਤੇ ਜਾਤ, ਧਰਮ ਵਿੱਚ, ਨਾ ਕੋਈ ਵੱਖ-ਵੱਖੇਵਾਂ,
ਸਭ ਦੇ ਤਨ ਨੂੰ ਕੱਪੜਾ ਲੱਭੋ, ਪੇਟ ਨੂੰ ਅੰਨ ਰਜੇਵਾਂ।
ਇੱਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭ ਜੱਗ ਉਪਜਿਆ।
ਇੱਕੋ -ਜਿਹੇ ਇਨਸਾਨ।
ਸਾਡਾ ਭਾਰਤ ਦੇਸ ਮਹਾਨ।

ਗੁਜਰਾਤੀ, ਮਦਰਾਸੀ, ਉੜੀਆ; ਪੰਜਾਬੀ, ਬੰਗਾਲੀ,
ਹਰ ਹਿਰੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਟਪਕੇ, ਦੇਸ- ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਲਾਲੀ।
ਕੋਈ ਡੋਗਰਾ, ਕੋਈ ਮਰਹੱਟਾ
ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਚੌਹਾਨ।

ਸਾਡਾ ਭਾਰਤ ਦੇਸ ਮਹਾਨ।

ਭਾਵੇਂ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਸੂਬੇ, ਵੱਖੋ- ਵੱਖਰੀ ਬੋਲੀ,
ਭਾਰਤ ਮਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਾਰੇ; ਹਮਸਾਏ, ਹਮਜੋਲੀ।
ਹਰ ਕੋਈ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਉੱਤੇ,
ਘੋ ਘੁਮਾਵੇ ਜਾਨ,
ਸਾਡਾ ਭਾਰਤ ਦੇਸ ਮਹਾਨ।

ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਈਸਾਈ,
ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ,
ਸਾਡਾ ਭਾਰਤ ਮਹਾਨ।

ਅੱਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:-

ਨਸਲ - ਕੁਲ, ਬੰਸ, ਜੱਦ। ਰਜੇਵਾਂ - ਰੱਜ, ਤ੍ਰਿਪਤੀ। ਉਪਜਿਆ - ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਟਪਕੇ - ਚੋਵੇ, ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇ। ਹਮਸਾਏ - ਗੁਆਂਢੀ। ਘੋ - ਘੁਮਾਵੇ ਸਦਕੇ ਜਾਵੇ, ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਵੇ। ਹਮਜੋਲੀ - ਬਚਪਨ ਦੇ ਮਿੱਤਰ।

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

1. ਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ:-

- ੳ. ਸਾਡਾ ਦੇਸ ਮਹਾਨ।
- ਅ. ਕੋਈ ਡੋਗਰਾ, ਕੋਈ ਮਰਹੱਟਾ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ
- ੲ. ਭਾਰਤ ਮਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਾਰੇ ਹਮਜੋਲੀ।
- ਸ. ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਈਸਾਈ ਨਾ ਕੋਈ
- ਹ. ਭਾਵੇਂ ਵੱਖਰੇ -ਵੱਖਰੇ ਸੂਬੇ ਬੋਲੀ।

2. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ-

- ੳ. ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਦੇਸ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ?
- ਅ. ਹਰ ਹਿਰੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਕਿਹੜੀ ਲਾਲੀ ਟਪਕਦੀ ਹੈ?
- ੲ. ਸਾਰਾ ਜੱਗ ਕਿਸ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੈ?
- ਸ. ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ?
- ਹ. ਭਾਰਤਵਾਸੀ ਇੱਕ- ਦੂਜੇ ਲਈ ਕੀ ਘੋ ਘੁਮਾਉਂਦੇ ਹਨ?

3. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

ਭਾਰਤ, ਦੇਸ-ਪ੍ਰੇਮ, ਵੱਖ-ਵਖੇਵਾਂ, ਪੁੱਤਰ, ਹਮਜੋਲੀ

4. ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਹੀ ਅਰਥ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਬਦ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੋ:

ਸਾਡਾ	हमारा
ਤੇ (ਤੋਂ)	से
ਮੂੰਹ	मुख
ਭਾਵੇਂ	यद्यपि
ਵੱਖਰੇ	भिन्न
ਸਾਰੇ	सभी

5. ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-
ਇੱਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭ ਜੱਗ ਉਪਜਿਆ,
ਇਕੋ- ਜਿਹੇ ਇਨਸਾਨ।

ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ

ਹੈਰੀ ਦੇ ਘਰ ਲਾਗੇ ਦਰ ਤਾਂ ਦਾ ਇਕ ਝੁੰਡ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫ ਦਾਰ ਅਤੇ ਛਾਂਦਾਰ ਰੁੱਖ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਟੀ. ਵੀ. ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਰੜਕ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਸ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਮਾਮਾ ਜੀ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੈਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ, ਬੇਟੇ! ਦੇਖ, ਨੀਮ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੀਆਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮੌਜਾਂ ਨੇ! ਆ-ਦੁਆ ਕਿੰਨੇ ਸੋਹਣੇ ਨਾਰੇ ਹਨ! ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਵਿਲਕਿਕ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ, ਇੱਧਰ ਬਾ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਿਲਕ ਮੈਦਾਨ। ਤੂੰ ਫਿਰ ਵੀ ਟੀ. ਵੀ. ਨਾ ਚਿੰਬੜਿਆ ਰਹਿਨੈਂ।

ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਹੈਰੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਹਾਂ ਬੇਟਾ, ਇੱਕ ਤੈਨੂੰ ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ। ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਵੱਸਦੇ ਲੋਕ ਕੁਦਰਤੀ ਨਾਰੇ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਸੰਰ ਕਰਦੇ ਨੇ!

ਹਾਂ ਮਾਮਾ ਜੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਸੰਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਕੁੱਲ ਤੇ ਮਨਾੀ ਜਾਣ ਨੂੰ, ਹੈਰੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

ਹਾਂ ਬੇਟੇ, ਤੇਰੇ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋ ਹੀ ਮਨਾਲੀ ਹੈ। ਪਹਾੜ ਵੀ ਨੇ, ਬਾ ਵੀ ਨੇ ਤੇ ਇੱਧਰ ਜੰਗ ਵੀ। ਫਿਰ ਤੂੰ ਦੇਖ ਕਿੰਨਾ ਭਾਗਾਂ ਵਾ ਹੈਂ! ਮਾਮਾ ਜੀ ਨੇ ਗੱਲ ਸਮਝਾਈ।

ਮਾਮਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਗਿਆ?

ਦੇਖ ਬੇਟਾ, ਭਾਗਾਂ ਵਾ ਉਹ ਹੁੰਦੈ ਜਿਸ ਕੋਲ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰਮਾਇਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰਮਾਇਆ ਹੀ ਤਾਂ ਹੈ। ਹੋਇਆ ਨਾ, ਤੂੰ ਭਾਗਾਂ ਵਾ! ਜਿਹੜੇ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਤਰਸ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਤੂੰ ਕੋ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਰੇ ਲੁੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈਂ।

ਗੱਲ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੱਚੀ ਐ। ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਦੀ ਸੋਚਿਆ ਈ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਬੇਟੇ! ਤੇਰੇ ਪਾਪਾ ਤੈਨੂੰ ਰੋ ਇਹੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਬਈ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਗੋਦੀ ਦਾ ਨਿੱਘ ਮਾਣੋ। ਇਸ ਨਾ ਤਨ, ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਬਲ ਮਿ ਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਹਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਕਸੀਜਨ ਦੀ ਕਮੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾ ਸਾਡੀ ਸਰੀਰਿਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕ ਸਮਰੱਥਾ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਫ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕਿੰਨੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹਨ। ਫਿਰ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਦ੍ਰਿ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਸਾਡਾ ਮਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਮਾਸਪੇ ਠੀਆਂ ਬੜਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇੰਝ ਸਾਡੀ ਸਿਹਤ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ..... ਤੇ ਤੂੰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਟੀ. ਵੀ. ਨਾ ਚਿੰਬੜ ਕੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਗੁਆਈ ਜਾ ਰਿਹੈਂ। ਮਾਮਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਹਲੂਣਿਆ।

ਮਾਮਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਕੀ ਗੁਆਈ ਜਾ ਰਿਹਾਂ ? ਹੈਰੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ।

ਬੇਟੇ, ਜੋ ਇਸ ਅਖਾਉਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸੀਆਂ ਨੇ, ਤੂੰ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੁਆਈ ਜਾ ਰਿਹੈਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਰੋ ਨੀ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਹੀ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਖਾਉਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਰਿਹੈਂ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਹੀ ਗੁਆਈ ਜਾ ਰਿਹੈਂ।

ਮਾਮਾ ਜੀ ਏਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈਰੀ ਦੇ ਪਾਪਾ ਜੀ ਨਾ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ। ਹੈਰੀ ਨੇ ਮਾਮਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਬਾਹਰ ਬਾ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਪ੍ਰਿਅੰਕਾ, ਨੈਨਸੀ, ਸੁਰਾਬ, ਤਨੂੰ, ਬੱਬੂ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸ ਵੀ ਨਾ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਣ ਨਾ ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਮਿ ਆ। ਕਿਤੇ ਅੰਬਾਂ ਨਾ ਲੱਢੇ ਬੂਟੇ, ਕਿਤੇ ਜਾਮਣਾਂ ਦੀ ਠੰਢੀ ਛਾਂ! ਸਾਰੇ ਬਾ ਵਿੱਚ ਹਰਿਆਲੀ ਅਤੇ ਏ. ਸੀ. ਵਾੀ ਠੰਢਕ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਟੀ. ਵੀ. ਦੇਖਣਾ ਵੀ ਭੁੱਲ ਗਏ ਸਨ।

ਬਾ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਕਿਨਾਰੇ ਲੱਗੀ ਜਾਮਣ ਤੇ ਕਈ ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਪੰਛੀ ਆਪਣੀ ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ ਗੀਤ ਗਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਬਾ ਵਿੱਚ ਏਨੇ ਪੰਛੀ ਘੁੰਮਦੇ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦ ਦੀ ਵੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਹੈਰੀ ਹੋਰੀ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਸੁਣ ਕੇ ਲੁੱਡੀਆਂ ਪਾਉਣ ਲੱਗੇ। ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਵਾ ਪੰਛੀ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਕੋਂ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰਦੇ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਵਾਂਗ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਉੱਥੇ ਹੀ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਬਈ, ਅੱਜ ਕਿਧਰ ਰਹੇ?

ਹੈਰੀ ਨੇ ਬੜੀ ਵੀ ਨਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਮੰਮੀ ਜੀ, ਅੱਜ ਤਾਂ ਕਮਾਲ ਹੋ ਗਿਆ! ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਨਾਰੇ ਲੁੱਟੇ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਰੋ ਬਾ ਵਿੱਚ ਜਾਇਆ ਕਰਾਂਗੇ। ਮਾਮਾ ਜੀ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਅੱਛਾ ਜੀ! ਲੱਗਦੈ, ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਡਾਕਟਰ ਮਾਮਾ ਜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ!

ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਅੰਦਰ ਵੜ ਕੇ ਟੀ. ਵੀ. ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਸਗੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਨਾਰਿਆਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਬੜੇ ਮੇ ਨੇ ਹੈਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਪਰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਹੈਰੀ ਦੀ ਟੋਲੀ ਬਾ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਉੱਥੇ ਬੜਾ ਰੋ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਅੱਜ ਪੰਛੀ ਗੀਤ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਗਾਉਂਦੇ? ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਜਾਮਣ ਦੇ ਉਸ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਵੱਢਣ ਲਈ ਟੋਇਆ ਪੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕਿ ਕਈ ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੰਛੀ ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਰੋ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਬਸਤੀ ਉਸ ਰੁੱਖ ਉੱਤੇ ਆ ਬੈਠੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ।

ਕੁਝ ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੋ ਆ ਕੇ ਚੀਂ-ਚੀਂ ਕੀਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋਣ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕੋ। ਦਰ ਤ ਵੱਢ ਹੁੰਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਬੱਚੇ ਬੜੇ ਦੁਖੀ ਹੋਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਹੈਰੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਕੀਮ ਸੁੱਝੀ। ਇਹ ਬਾ ਉਸ ਦੇ ਤਾਏ ਦਾ ਹੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਏ ਨਾ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਦਰ ਤ ਵਢਵਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਤਾਇਆ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਦਰ ਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਵੱਢ ਰਹੇ ਹੋ? ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਏ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

ਬੇਟਾ, ਮੈਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਪੈਸੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਰੁੱਖ ਵੱਢ ਕੇ ਲੱਕੜ ਵੇਚਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਢਵਾ ਰਿਹਾਂ।

ਹੈਰੀ ਉਸੇ ਵੇਂ ਭੱਜਿਆ- ਭੱਜਿਆ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾ ਕੋ ਆਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਪਾਪਾ ਜੀ! ਕੁਝ ਬੰਦੇ ਬਾ ਵਿੱਚ ਰੁੱਖ ਵੱਢ ਰਹੇ ਨੇ। ਉੱਥੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ-----ਬੱਚੇ-----!” ਉਹ ਇੱਕੋ-ਸਾਰੇ ਬੋਲੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਢੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾ ਪੁੱਛਿਆ, ਬੇਟੇ, ਸਾਰੇ-ਸਾਰ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ ਪਿਆ?

ਉਹ..... ਬੱਚੇ ਬਚਾਓ..... ਆਲ੍ਹਣੇ ਤੇ ਪੰਛੀ ਵੀ। ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾ ਰੋ ਖੇਡਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਇਆ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਓ, ਹੈਰੀ ਬੋਲਿਆ।

ਅੱਛਾ! ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ? ਜਾਹ, ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਤਾਏ ਨੂੰ ਆਖ ਦੇ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ, ਮੈਥੋਂ ਲੈ ਲਵੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਚਾਹੇ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦੇਵੇ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦਰ ਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਵੱਢੇ।”

ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਰੋ ਸੁਣ ਕੇ ਟੋਇਆ ਪੁੱਟਣ ਵਾ ਸਾਰੇ ਜਣੇ ਰੁਕ ਗਏ। ਤਾਇਆ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਹਾਂ ਬਈ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ?”

ਹੈਰੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਤਾਏ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਤਾਇਆ ਜੀ ਚੱਲੋ, ਜਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਮੇਰੇ ਪਾਪਾ ਜੀ ਕੋਂ ਲੈ ਲਵੋ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਵੱਢੋ। ਪਾਪਾ ਜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਨੇ।”

ਚਲੋ ਬਈ, ਠੀਕ ਐ। ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੈਸੇ ਹੀ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਕੰਮ ਫਿਰ ਕਦੇ ਸਹੀ। ਜਾਓ ਬਈ, ਮੁੰਡਿਓ! ਆਪਾਂ ਅਜੇ ਨੀਂ ਹੁਣ ਇਹ ਰੁੱਖ ਵੱਢਣੇ।

ਇਹ ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾਈਆਂ ਤੇ ਬੁਲੱਡੀਆਂ ਪਾਈਆਂ। ਕਹੀਆਂ ਤੇ ਕੁਹਾੜੀਆਂ ਲਈ ਵਾਪਸ ਜਾਂਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪੰਛੀ ਵੀ ਸਮਝ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਰੁੱਖ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਵੱਢ ਹੋਣਗੇ। ਉਹ ਵੀ ਨਾ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਜਾਣੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

ਅੱਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:-

ਵਿ ਾਲ	-	ਵੱਡੇ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ
ਨ ਾਰੇ	-	ਦ੍ਰਿ , ਅਨੰਦ
ਸਕੀਮ	-	ਜੁਗਤ, ਉਪਾਅ, ਵਿਓਂਤ
ਆਮਦ	-	ਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ, ਆ ਜਾਣਾ
ਲੁੱਡੀਆਂ ਪਾਉਣਾ	-	ੀਆਂ ਮਨਾਉਣਾ, ੀ ਵਿੱਚ ਨੱਚਣਾ-ਟੱਪਣਾ

1. ਵਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ :-

- (ੳ) ਹੈਰੀ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਦਰ ਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ _____ ਸੀ।
- (ਅ) ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਗੋਦੀ ਦਾ _____ ਮਾਣੋ।
- (ੲ) ਜਾਮਣ ਤੇ ਕਈ ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ _____ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ।
- (ਸ) ਕੁਝ _____ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਕੋ ਆ ਕੇ ਚੀਂ-ਚੀਂ ਕੀਤੀ।
- (ਹ) ਮੈਂ ਕੁਝ ਰੁੱਖ ਵੱਢ ਕੇ _____ ਵੇਚਣੀ ਹੈ।

2. ਇੱਕ-ਦੋ ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:-

- (ੳ) ਹੈਰੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਰੜਕ ਕਿਉਂ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ?
- (ਅ) ਹੈਰੀ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਕਿਹੜੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਸਨ?
- (ੲ) ਬਾ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਬੱਚੇ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਭੁੱਲ ਗਏ?
- (ਸ) ਹੈਰੀ ਦੇ ਮਾਮਾ ਜੀ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ?
- (ਹ) ਕਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਕੀਤਾ?

3. ਉੱਤਰ ਦਿਓ:-

- (ੳ) ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਾ ਾ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
- (ਅ) ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਨਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਬਲ ਮਿ ਦਾ ਹੈ?
- (ੲ) ਹੈਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮਾ ਜੀ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ?
- (ਸ) ਬੱਚੇ ਕਿਉਂ ਦੁਖੀ ਹੋਏ?
- (ਹ) ਹੈਰੀ ਨੇ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ?

4. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ-

- 1. ਆਲ੍ਹਣਾ -
- 2. ਨਾਰੇ -
- 3. ਜੰਗ -
- 4. ਪੰਛੀ -
- 5. ਪੁੱਟਣਾ -
- 6. ਕੁਹਾੜੀ -

ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਆਂ-ਦੁਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਨਾਰਿਆਂ ਦੀ ਭਾ ਕਰੋ।

ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਮਾਂ

ਠੰਢੀ-ਮਿੱਠੀ ਜਿਸ ਦੀ ਛਾਂ,
ਉਹ ਹੈ ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਮਾਂ।

ਗੋਦੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਾਡ ਲਡਾਵੇ,
ਚੂਰੀ ਕੁੱਟ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਵੇ,
ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦੀ ਥਾਂ,
ਉਹ ਹੈ ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਮਾਂ।

ਭੁੱਖ ਲੱਗੇ ਉਹ ਝੱਟ ਰਜਾਉਂਦੀ,
ਮਿੱਠਾ-ਮਿੱਠਾ ਦੁੱਧ ਪਿਆਉਂਦੀ,
ਦੁੱਖਾਂ ਵੇਂ ਫੜਦੀ ਬਾਂਹ,
ਉਹ ਹੈ ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਮਾਂ।

ਮੈਂ ਅੰਮੀ ਦਾ ਲਾਡ -ਦੁਲਾਰਾ,
ਮੈਨੂੰ ਆਖੇ ਚੰਨ ਤੇ ਤਾਰਾ,
ਮੇਰਾ ਤੱਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਰਾਹ,
ਉਹ ਹੈ ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਮਾਂ।

ਮੈਂ ਹੱਸਾਂ, ਉਹ ਖਿੜ-ਖਿੜ ਹੱਸੇ,
ਵਾਂਗ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਤੇਲ ਵੀ ਝੱਸੇ,
ਉਸ ਦੇ ਨਾ ਹੀ ਜਚੇ ਗਰਾਂਅ,
ਉਹ ਹੈ ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਮਾਂ।

ਅੱਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ :-

ਬਾਂਹ -ਫੜਨਾ	-	ਆਸਰਾ ਦੇਣਾ, ਰਨ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ
ਰਾਹ-ਤੱਕਣਾ	-	ਉਡੀਕਣਾ, ਇੰਤਾਰ ਕਰਨਾ
ਝੱਸੇ	-	ਤੇਲ ਆਦਿ ਮਨਾ, ਮਾਲ ਕਰਨੀ
ਜਚੇ	-	ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ, ਫਬੇ
ਗਰਾਂਅ	-	ਪਿੰਡ, ਛੋਟਾ ਨਗਰ, ਬਸਤੀ

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

1. ਹਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ:-

- ੳ. _____ ਮਿੱਠੀ ਜਿਸ ਦੀ ਛਾਂ।
- ਅ. ਮਿੱਠਾ-ਮਿੱਠਾ _____ ਪਿਆਉਂਦੀ।
- ੲ. ਮੈਂ _____ ਦਾ ਲਾਡ-ਦੁਲਾਰਾ।
- ਸ. ਮੈਨੂੰ ਆਖੇ _____ ਤੇ ਤਾਰਾ।
- ਹ. ਮੈਂ ਹੱਸਾਂ, ਉਹ _____ ਹੱਸੇ।

2. ਇੱਕ-ਦੋ ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ-

ੳ. ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਨਾ ਲਾਡ ਕਿਵੇਂ ਲਡਾਉਂਦੀ ਹੈ?

ਅ. ਬੱਚੇ ਦਾ ਰਾਹ ਕੌਣ ਤੱਕਦਾ ਹੈ?

ੲ. ਬੱਚੇ ਦੇ ਦੁੱਖ ਵੇ ਮਾਂ ਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ?

3. ਹੇਠਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੋ:-

ਗੋਦੀ : ਗੋਫ

ਪਿਆਰੀ : ਪ੍ਯਾਰੀ

ਚੰਨ : ਚੰਦ੍ਰਮਾ

ਰਾਹ : ਰਾਸ਼ਤਾ

ਗਰਾਂਅ : ਗ੍ਰਾਮ

4. ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਹੀ ਅਰਥ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਬਦ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੋ:-

ਲਾਡ : ਪ੍ਯਾਰ

ਵਿੱਚ : ਖੇਂ

ਤੱਕਦੀ : ਫੇਰਕਦੀ

ਉਹ : ਕਹ

ਵੇ : ਸਮਧ

ਝੱਸੇ : ਸਾਲਿਸ਼ ਕਰਦੀ

ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਪੰਜ ਵਾਕ ਲਿਖੋ।

ਕਿੱਕਲੀ

ਕਿੱਕਲੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਹਰਮਨ-ਪਿਆਰੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋ-ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਜੁੱਟ ਬਣਾ ਕੇ ਨੱਚਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਆਮੋ-ਸਾਮੁਣੇ ਖਲੋ ਕੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਕੰਘੀਆਂ ਪਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਡੀਆਂ ਜੋੜ ਕੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਾਂ ਨਾ ਉਂਗਾਂ ਜੋੜਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਂਹਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਉੱਪਰ ਚਕਰਚੁੰਢੇ ਵਾਂਗ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੋੜੇ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾ ਉਹ ਕਿੱਕਲੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ :-

ਕਿੱਕਲੀ ਕਲੀਰ ਦੀ।
ਪੱਗ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਦੀ।
ਦੁਪੱਟਾ ਭਰਜਾਈ ਦਾ।
ਸੋਹਣਾ ਮੂੰਹ ਜਵਾਈ ਦਾ।

ਗਈ ਸਾਂ ਮੈਂ ਗੰਗਾ।
ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆਈ ਵੰਗਾਂ।
ਅਸਮਾਨੀ ਮੇਰਾ ਘੱਗਰਾ।
ਮੈਂ ਕਿਹੜੀ ਕਿੱਲੀ ਟੰਗਾਂ?

ਨੀਂ ਮੈਂ ਐਸ ਕਿੱਲੀ ਟੰਗਾਂ।

ਨੀਂ ਮੈਂ ਐਸ ਕਿੱਲੀ ਟੰਗਾਂ।

ਕਿੱਕਲੀ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਭੈਣ ਦਾ ਵੀਰ-ਪਿਆਰ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭੈਣ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਚਾਅ ਹੈ! ਵੀਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਵਹੁਟੀ ਘਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਨਿੱਕੀ ਭੈਣ ਦਾ ਚਾਅ ਝੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ:

ਕਿੱਕਲੀ ਕਲੀਰ ਦੀ।

ਪੱਗ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਦੀ।

ਵੀਰ ਮੇਰਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਭਾਬੇ ਨੂੰ ਲਿਆਵੇਗਾ।

ਸਹੇਲੀਆਂ ਸਦਾਵਾਂਗੀ।

ਨੱਚਾਂਗੀ ਤੇ ਗਾਵਾਂਗੀ।

ਜੰਞ ਚੜ੍ਹੀ ਵੀਰ ਦੀ।

ਕਿੱਕਲੀ ਕਲੀਰ ਦੀ।

ਵੀਰ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੀਤ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਹੇਠ ਵਗੇ ਦਰਿਆ,

ਉੱਤੇ ਮੈਂ ਖੜ੍ਹੀ।

ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਨੇ ਲਾਇਆ ਬਾ ,

ਖਿੜ ਪਈ ਚੰਬਾ-ਕਲੀ।

ਚੰਬਾ-ਕਲੀ ਨਾ ਤੋੜ,

ਵੀਰ ਮੇਰਾ ਮਾਰੇਗਾ।

ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਵੱਡਾ ਸਰਦਾਰ,

ਬਹਿੰਦਾ ਕੁਰਸੀ ਤੇ।

ਕਿੱਕਲੀ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਢੰਗ ਵੀ ਹੈ। ਕੁੜੀਆਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਜਾਂ ਖਲੋ ਕੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਤਾੜੀਆਂ ਦੀ ਤਾਲ ਨਾ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਬੋਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਆ ਰੀ ਟੱਪੇ ਤੇ ਕਿੱਕਲੀ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਦੁਹਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ :

ਤੋਤੜਿਆ, ਤੋਤੜਿਆ,

ਤੋਤੜਿਆ, ਮਤੋਤੜਿਆ।

ਤੋਤਾ ਹੈ ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ,

ਪਾਣੀ ਪੀਵੇ ਮੰਦਰ ਦਾ।

ੀ ਾ ਵੇਖੇ ਲਹਿਰੇ ਦਾ,
ਕੰਮ ਕਰੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਦਾ।
ਕਾਕੜਾ ਖਿਡਾਉਂਦੀ ਆਂ,
ਚਾਰ ਛੱਲੇ ਪਾਉਂਦੀ ਆਂ।
ਖੋਲ੍ਹ ਮਾਸੀ ਕੁੰਡਾ,
ਜੀਵੇ ਤੇਰਾ ਮੁੰਡਾ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਭੈਣ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਸਾਂਝੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਟਾਹਲੀ ਦੇ ਰੁੱਖ ਵੱਢਣੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ:

ਉੱਚੇ ਟਿੱਬੇ ਮੈਂ ਆਟਾ ਗੁੰਨਦੀ,
ਆਟੇ ਤੇ ਆ ਗਈ ਲਾਲੀ।
ਵੀਰਾ ਨਾ ਵੱਢ ਵੇ,
ਮਲਾਟ ਦੀ ਟਾਹਲੀ।
ਵੀਰਾ ਨਾ ਵੱਢ ਵੇ।

ਕਿੱਕਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੀਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:

ਛੀ, ਛਾਂ,
ਜੀਵੇ ਮਾਂ।
ਖੱਖੜੀਆਂ, ਰਬੂ ਖਾਂ,
ਖਾਂਦੀ-ਖਾਂਦੀ ਕਾਬਲ ਜਾਂ।
ਗੋਰੀ ਗਾਂ, ਗੁਲਾਬੀ ਵੱਛਾ,
ਮਾਰੇ ਸਿੰਗ ਤੁੜਾਵੇ ਰੱਸਾ।

ਹਾਸਿਆਂ-ਤਮਾ ਆਂ ਭਰੇ ਬੋਲਾਂ ਨਾ ਕਿੱਕਲੀ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਇੱਕ ਰੰਗ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ:

ਕਿੱਕਲੀ ਕਲੀਰ ਦੀ,
ਪੱਗ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਦੀ।
ਦੁਪੱਟਾ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਦਾ,
ਘੱਗਰਾ ਭਰੈਣ ਦਾ।
ਲੈ ਮਾਮਾ ਪੀੜੀ,
ਪੀੜੀ ਹੇਠ ਕੀੜੀ।
ਭੰਬਾ ਭੰਬੀਰੀ ਦਾ,
ਵੇਖ ਤਮਾ ਾ ਕੀੜੀ ਦਾ।

1. ਅੱਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਕੰਘੀਆਂ ਪਾਉਣਾ-ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਫਸਾ ਲੈਣਾ। ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ-ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ, ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਚਕਰਚੁੰਢਾ-ਇੱਕ ਝੁਲਾ ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਬੱਚੇ ਝੂਟੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਖਿਡੌਣਾ ਜੋ ਦਸਤੇ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਘੁਮਾਈਦਾ ਹੈ, ਬੀਂਡਾ।

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

1. ਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ-

- ੳ. ਕਿੱਕਲੀ-----ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਹਰਮਨ-ਪਿਆਰੀ ਖੇਡ ਹੈ।
- ਅ. ਕਿੱਕਲੀ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਭੈਣ ਦਾ-----ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੲ. ਕਿੱਕਲੀ ਕਲੀਰ ਦੀ-----ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਦੀ।
- ਸ. ਕਿੱਕਲੀ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ -----ਵਾਂਗ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਹਨ।
- ਹ. ਖੱਖੜੀਆਂ-----ਖਾਂ, ਖਾਂਦੀ-ਖਾਂਦੀ ਕਾਬਲ ਜਾਂ।

2. ਇੱਕ-ਦੋ ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:

- ੳ. ਕਿੱਕਲੀ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਜੁੱਟ ਬਣਾ ਕੇ ਨੱਚਦੀਆਂ ਹਨ?
- ਅ. ਕਿੱਕਲੀ ਦੇ ਇੱਕ ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਭੈਣ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ?
- ੲ. ਕਿੱਕਲੀ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਆਏ ਕਿਸੇ ਦੋ ਰਿ ਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

3. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ : -

ਹਰਮਨ-ਪਿਆਰਾ, ਚਕਰਚੁੰਢਾ, ਮਲਾਟ, ਟਾਹਲੀ, ਭੰਬੀਰੀ।

4. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੋ : -

ਪੰਜਾਬ	-	ਪੰਜਾਬ
ਹੱਥ	-	ਹਾਥ
ਪੱਗ	-	ਧਾੜੀ
ਬਹਿੰਦਾ	-	ਭੈਠਗ
ਸਿੰਗ	-	ਸੀਂਗ
ਦੁਪੱਟਾ	-	ਦੁਧਟਾ

ਕਿੱਕਲੀ ਪਾਓ ਅਤੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਅਨੰਦ ਲਓ। ਇਹ ਨਾਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹੋ-ਜਿਹਾ ਲੱਗਿਆ? ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਆਪਣੀ ੍ਰੈਣੀ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਦੋ ਕੀੜੀਆਂ

ਕੁੜੇ ਅਨੀ ਾ! ਕਿਉਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਖੇਡਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਕਰੀ ਜਾਨੀ ਐਂ, ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਜਾਏਂਗੀ...ਗਰਮੀ ਨੀ ਆਈ ਅਜੇ ...ਜਾਂਦੀ ਠੰਢ ਐ...ਆ ਜਾ ਇੱਧਰ...ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਚੋਂ। ਅਨੀ ਾ ਦੀ ਨਾਨੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਖੇਡ ਰਹੀ ਆਪਣੀ ਦੋਹਤੀ ਨੂੰ ਵਰਜਿਆ।

ਨਾਨੀ ਜੀ, ਮੈਂ ਖੇਡਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖ ਰਹੀ ਆਂ...। ਅਨੀ ਾ ਨੇ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨਾਨੀ ਜੀ ਉਹਦੇ ਕੋ ਆ ਖਲੋਤੇ ਤੇ ਬੋਲੇ,
ਕੀ ਕਰਦੀ ਐਂ?

ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਮੈਡਮ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀ ਾਂ ਸਾਨੂੰ ਾਲੀ ਜਾਪਦੀਆਂ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਐ...। ਤੇ ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਾਲੀ ਬੋਤਲ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬਾਲਟੀ ਵਿੱਚ ਡੁਬੋਇਆ। ਗੜ੍ਹ-ਗੜ੍ਹ ਦੀ ਅਵਾ ਨਾ ਹਵਾ ਬੋਤਲ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕ ਨ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਅਨੀ ਾ ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ,
ਦੇਖੋ, ਨਾਨੀ ਜੀ, ਇਹ ਬੋਤਲ ਸਾਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਾਲੀ ਲੱਗਦੀ ਆ ਪਰ ਆਹ ਦੇਖੋ ਬੁਲਬੁਲੇ ਨਿਕ ਰਹੇ ਨੇ, ਹਵਾ ਦੇ...।

ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ! ਨਾਨੀ ਨੇ ਗਹੁ ਨਾ ਆਪਣੀ ਪੰਜਵੀਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੀ ਦੋਹਤੀ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ।

ਨਾਨੀ ਜੀ !ਨਾਨੀ ਜੀ !! ਕਿੱਥੇ ਗਏ? ਅੱਠਵੀਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੀ ਅਨੀ ਾ ਦਾ ਭਰਾ ਨਵੀਨ ਨਾਨੀ ਨੂੰ ਲੱਭ ਰਿਹਾ ਸੀ।
ਆ ਜਾ, ਪੁੱਤਰ...ਇੱਧਰ ਆਂ ਮੈਂ...।

ਨਵੀਨ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਾਪੀ ਤੇ ਪੈੱਨ ਸੀ। ਨਾਨੀ ਸਮਝ ਗਈ ਕਿ ਨਵੀਨ ਨੇ ਕੁਝ ਪੁੱਛਣਾ ਹੈ। ਨਵੀਨ ਹੋਰਾਂ ਦੀ

ਨਾਨੀ ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ ਸਕੂਲ-ਅਧਿਆਪਕਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਇਕਲੌਤੀ ਬੇਟੀ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਉਹ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਹਾਂ ਬੇਟੇ ! ਦੱਸ, ਕੀ ਪੁੱਛਣੈ? ਨਾਨੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਨਾਨੀ ਜੀ ! ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਭਾਣ-ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਣੈ, ਨਵੀਨ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਅੱਛਾ, ਬੋਲਣੇ ਦਾ ਵਿ ਾ ਕਿਹੜੈ?

ਅੱਗੂਣਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਗੁਣ ਕਿਵੇਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੀਏ...?

ਵਿ ਾ ਸੁਣ ਕੇ ਨਾਨੀ ਜੀ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਫਿਰ ਬੋਲੇ, ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੋ ਕੀੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਹਾਂ।

ਇੱਕ ਕੀੜੀ ਸੀ, ਮਿੱਠੋ-ਮਿੱਠੇ ਤੇ ਸੁਖੜ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ। ਉਹ ਮਿਸਰੀ ਦੇ ਪਹਾੜ ਉੱਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਕੀੜੀ ਸੀ, ਸਲੂਣੋ; ਲੂਣ ਦੇ ਪਹਾੜ ਉੱਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਉਹ। ਦੋਵੇਂ ਪਹਾੜ ਨਾ-ਨਾ ਸਨ, ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੋਵੇਂ ਕੀੜੀਆਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਪਹਾੜ ਦੇ ਸਿਖਰ ਉੱਤੇ ਘੁੰਮ-ਫਿਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਭੈਣ ਸਲੂਣੋ, ਕੀ ਹਾਲ ਐ, ਤੇਰਾ? ਮਿੱਠੋ ਨੇ ਮਿੱਠੀ-ਬਾਨ ਨਾ ਪੁੱਛਿਆ।

ਭੈਣ ਮਿੱਠੋ, ਹਾਲ ਕਾਹਦਾ? ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਖਾਰਾ, ਸਲੂਣਾ...।

ਭੈਣ ਸਲੂਣੋ ! ਤੂੰ ਇਉਂ ਕਰ ਕੁਝ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਪਹਾੜ ਉੱਤੇ ਆ ਕੇ ਰਹਿ। ਮਿੱਠੀ-ਮਿੱਠੀ ਮਿਸਰੀ ਖਾ ਤੇ ਅਨੰਦ ਲੈ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੇਰਾ ਜੀ ਕਰੇ ਰਹਿ, ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵੀ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਮਿੱਠੋ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਚੰਗਾ ਭੈਣੇ, ਆਵਾਂਗੀ ਕਿਸੇ ਦਿਨ, ਵਿਹਲ ਕੱਢ ਕੇ..., ਸਲੂਣੋ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

ਫੇਰ ਗਈ ਸਲੂਣੋ, ਮਿਸਰੀ ਦੇ ਪਹਾੜ ਉੱਤੇ? ਨਵੀਨ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਲੂਣ ਛੱਡ ਕੇ ਮਿਸਰੀ ਮਿ ਖਾਣ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਹੀਦੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਭੱਜੀ ਗਈ ਹੋਊ। ਜਿਵੇਂ ਆਪਾਂ ਚਾਕਲੇਟ ਦੇਖ ਕੇ ਭੱਜਦੇ ਆਂ, ਹਨਾਂ ਨਾਨੀ ਜੀ? ਅਨੀ ਾ ਵੀ ਬੋਲ ਪਈ।

ਧਿਆਨ ਨਾ ਸੁਣੋ, ਬੇਟੇ! ਇਸ ਦੀ ਰਮ ਡੂੰਘੀ ਐ। ਆਮ ਬਾਤਾਂ ਵਰਗੀ ਨੀ ਹੈਗੀ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਲੂਣ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝ ਲਓ, ਜਿਵੇਂ ਅੱਗੂਣ ਹੋਣ ਤੇ ਮਿਸਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਓ ਗੁਣ; ਚੰਗੇ ਗੁਣ। ਠੀਕ ਐ ਨਾ?

ਹਾਂ, ਨਾਨੀ ਜੀ, ਨਵੀਨ ਤੇ ਅਨੀ ਾ ਇਕੱਠੇ ਬੋਲੇ।

ਸਲਾਹਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸਲੂਣੋ ਨੇ ਕਈ ਦਿਨ ਲੰਘਾ ਦਿੱਤੇ। ਜਿਵੇਂ ਮਾੜੀ ਆਦਤ ਛੱਡਣ ਦੀ ਲੋਕ ਆਲਸ ਕਰ ਛੱਡਦੇ ਨੇ, ਉਵੇਂ ਹੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਸਲਾਹ ਬਣਾ ਹੀ ਲਈ ਮਿਸਰੀ ਦੇ ਪਹਾੜ ਉੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪਰ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਮਿੱਠੋ ਦੇ ਪਹਾੜ ਦਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਹਾੜ ਦਾ ਰੰਗ ਤਾਂ ਇੱਕੋ-ਜਿਹਾ ਹੀ ਲੱਗਦੈ।

ਸੋਚ-ਸੋਚ ਕੇ ਉਹਨੇ ਲੂਣ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਡੀ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਲਈ ਤੇ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਕਿਹਾ, ਜੇ ਮਿੱਠੋ ਕੋ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੇਰੇ ਕੋ ਆਪਣਾ ਲੂਣ ਤਾਂ ਹੋਊ।

ਚਲੋ ਜੀ, ਆ ਰ ਸਲੂਣੋ ਮਿੱਠੋ ਦੇ ਪਹਾੜ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਗਈ। ਮਿੱਠੋ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪਹਾੜ ਘੁਮਾਉਂਦੀ ਫਿਰੀ। ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਸਰੀ ਦੇ ਡਾਂ ਆਂ ਕੋ ਲਿਜਾ ਕੇ ਸਿੱਤਾਂ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਸਾਰਾ ਪਹਾੜ ਘੁੰਮ-ਘੁਮਾ ਕੇ ਸਲੂਣੋ ਵਾਪਸ ਆ ਗਈ।

ਆਪਣੇ ਪਹਾੜ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਆਖਣ ਲੱਗੀ, ਐਨਾ ਲੰਮਾ-ਚੌੜਾ ਪਹਾੜ ਘੁੰਮਦੀ ਫਿਰੀ, ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ । ਮਿਸਰੀ ਕਿਹੜੀ ਮਿੀ, ਉੱਥੇ? ਸੁਆਹ? ਸਲੂਣੋ ਅੱਕੀ ਪਈ ਸੀ।

ਹਾਂ ਬੇਟੇ, ਨਵੀਨ ! ਦੱਸੋ ਸਲੂਣੋ ਨੂੰ ਮਿਸਰੀ ਦਾ ਸੁਆਦ ਕਿਉਂ ਨੀ ਆਇਆ?

ਕਿਉਂਕਿ ਸਲੂਣੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੂਣ ਦੀ ਵੱਡੀ ਡੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ..., ਨਵੀਨ ਬੋਲਿਆ।

ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ। ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਲੂਣ ਦੀ ਡੀ ਖੁਰਦੀ ਰਹੀ। ਮਿਸਰੀ ਦਾ ਸੁਆਦ ਤਾਂ ਉਹ ਤਾਂ ਹੀ ਚੱਖ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜੇ ਉਹ ਲੂਣ ਦੀ ਡੀ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਦੀ... ਆਗ ਜਿਵੇਂ ਅਨੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਜੇ ਬੋਤਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਵਾ ਬਾਹਰ ਨਿਕੁ ਰੀ.. ਤਾਂ ਹੀ ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ ਭਰਿਆ ਜਾਉ..। ਜੇ ਅੱਗੁਣ ਦੂਰ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣਗੇ, ਠੀਕ ਐ ਨਾ? ਨਾਨੀ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ।

ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਪਰ ਨਾਨੀ ਜੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਹੈ-ਵਿ ਵਾਸ, ਗੁਣਵਾਨ ਬੰਦੇ ਉੱਤੇ ਵਿ ਵਾਸ। ਜੇ ਸਲੂਣੇ ਕੀੜੀ ਮਿੱਠੇ ਤੇ ਵਿ ਵਾਸ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਲੂਣ ਦੀ ਡੀ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਂਦੀ ਹੀ ਕਿਉਂ? ਨਵੀਨ ਨੇ ਹੋਰ ਨੁਕਤਾ ਸਪੱਟ ਕੀਤਾ।

ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਡੇ ਨਾ ਵੀ ਇਉਂ ਹੀ ਹੁੰਦੈ। ਅਸੀਂ ਚੰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ ਆਂ, ਚੰਗੇ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰ ਵਿ ਵਾਸ ਦੀ ਘਾਟ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅੱਗੁਣਾਂ ਦਾ ਲੂਣ ਸਾਡੀ ਜੀਭ ਤੇ ਖੁਰਦਾ ਰਹਿੰਦੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਆਂ, ਨਾਨੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਕਰੀਆ, ਨਾਨੀ ਜੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖ ਲਵਾਂ ਫੇਰ ਸੁਣਾਵਾਂਗਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ। ਆਖ ਕੇ ਨਵੀਨ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾੀ ਮੇ ਉੱਤੇ ਜਾ ਬੈਠਿਆ।

ਨਾਨੀ ਜੀ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਨਵੀਨ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ ਦੰਤਰ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾੇ ਸਨ ਤੇ ਅਨੀ ਪ ਮੇਨ ਗੇਟ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ ਦਾ ਇੰਤਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਅੱਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ - ਨੌਕਰੀਓਂ ਮੁਕਤ। ਵਾਂਝੇ - ਾਲੀ, ਸੱਖਣੇ
ਰਮ - ਇ ਾਰਾ, ਸੈਨਤ, ਭੇਤ। ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ-ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

1. ਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ:-

- ੳ. ਨਵੀਨ ਦੇ ਨਾਨੀ ਜੀ-----ਅਧਿਆਪਕਾ ਹਨ।
- ਅ. ਮਿੱਠੇ ਕੀੜੀ -----ਦੇ ਪਹਾੜ ਉੱਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।
- ੲ. -----ਮਿ ਰੀ ਖਾ ਤੇ ਅਨੰਦ ਲੈ।
- ਸ. ਸਲੂਣੇ ਕੀੜੀ ਨੇ ਵੱਡੀ ਸਾਰੀ -----ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਲਈ।
- ਹ. ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ -----ਨੂੰ ਕੱਢੇ।

2. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:-

- ੳ. ਨਵੀਨ ਨੇ ਸਵੇਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਵਿੇ ਤੇ ਬੋਲਣਾ ਸੀ?
- ਅ. ਨਵੀਨ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸੋ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ੍ਰੈਣੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੀ ਸੀ?
- ੲ. ਨਾਨੀ ਜੀ ਨੇ ਨਵੀਨ ਨੂੰ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ?
- ਸ. ਮਿੱਠੇ ਦੁਆਰਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਸਲੂਣੀ ਕੀੜੀ ਨੇ ਕੀ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ?
- ਹ. ਦੋ ਕੀੜੀਆਂ ਪਾਠ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿ ਦੀ ਹੈ?

3. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਹਿੰਦੀ ਬਦ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਸਮਝੋ :-

ਕੀੜੀਆਂ :

ਕਹਾਣੀ :

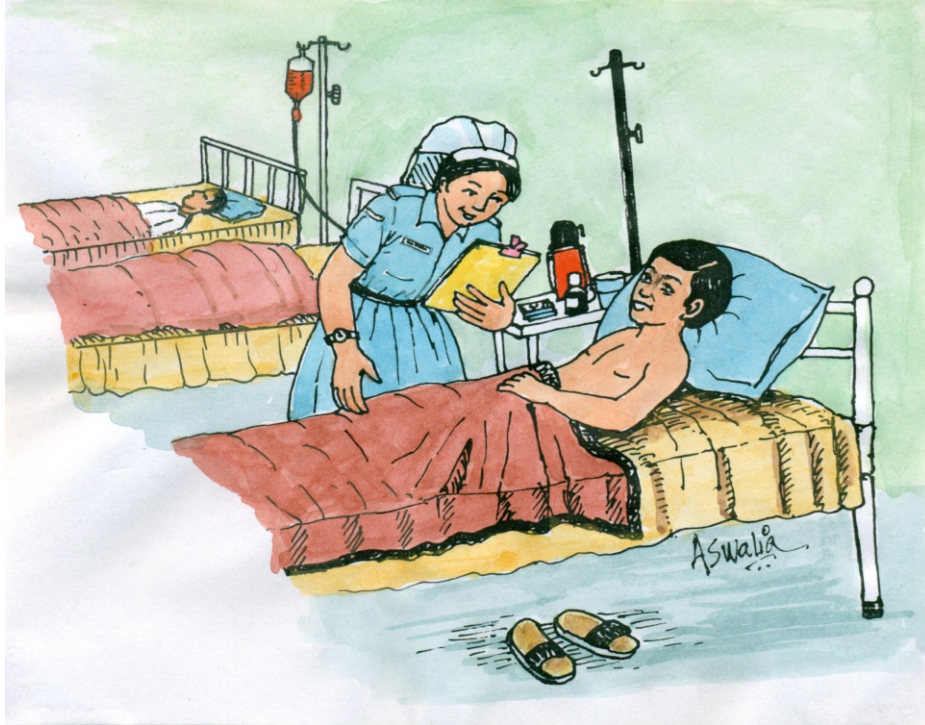
ਪਹਾੜ :

ਮਿਸਰੀ :

ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ :

ਲੂਣ :

ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾਦਾਰ

ਉਜਲੇ, ਚਿੱਟੇ ਬਸਤਰ ਪਾਈ,
ਪਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਅਰੋਂ ਆਈ।

ਹਰਦਮ ਤਾ ਾ , ਨਵੀਂ-ਨਕੋਰ,
ਤੁਰਤ-ਫੁਰਤ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਤੋਰ।

ਜਿਉਂ ਤਿਤਲੀ ਦੀ ਹੋਏ ਉਡਾਣ,
ਵੰਡਦੀ ਫਿਰਦੀ ਤਿਉਂ ਮੁਸਕਾਣ।

ਵਾਰਡ ਅੰਦਰ ਜਿਉਂ ਹੀ ਆਈ,
ਆਉਂਦੇਸਾਰ ਹੀ ਰੋਣਕ ਲਾਈ।

ਰੋਗੀਆਂ ਤਾਈਂ ਮਿ ਗਈ ਢਾਰਸ,
ਜਿਉਂ ਆਇਆ ਕੋਈ ਵਾਲੀ-ਵਾਰਸ

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਥਰਮਾਮੀਟਰ ਲਾਉਂਦੀ,
ਨਬ ਪਕੜ ਕੇ ਪੁੱਛ ਪੁਛਾਉਂਦੀ।

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੱਸ ਕੇ ਟੀਕਾ ਲਾਵੇ,
ਦਵਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਣ ਪਿਆਵੇ।

ਪੁੱਛਦੀ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਾ,
ਦੱਸੋ ਜੀ, ਹੁਣ ਕੀ ਹੈ, ਹਾਲ?”

ਇਹਦੀ ਤੱਕ ਮਿੱਠੀ ਮੁਸਕਾਣ,
ਦੁੱਖ ਸਾਰਾ ਰੋਗੀ ਭੁੱਲ ਜਾਣ।

ਬੋਲੇ ਜਦ ਇਹ ਨਾ ਪਿਆਰ,
ਖਿੜਦਾ ਰੋਗੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ।

ਮਾਂ ਦੇ ਵਾਂਗਰ ਰੱਖਦੀ ਧਿਆਨ,
ਆਪਣਾ ਸੁੱਖ ਕਰਦੀ ਕੁਰਬਾਨ।

ਹੁਣ ਤੁਸਾਂ ਹੈ ਲਈ ਪਛਾਣ,
ਕੌਣ ਮਰੀ ਾ ਦੀ ਜਿੰਦ-ਜਾਨ?

ਇਹ ਹੈ ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾਦਾਰ,
ਰੋਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਪਿਆਰ।

ਸੀਤਲ ਭਰ ਕੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਤਰਸ,
ਰੱਬ ਨੇ ਭੇਜੀ ਜੱਗ ਤੇ ਨਰਸ

ਅੱਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ :

ਬਸਤਰ	-	ਕੱਪੜੇ, ਪੁ ਾਕ
ਵਾਲੀ-ਵਾਰਸ	-	ਮਾਲਕ, ਰਾਖਾ
ਸੇਵਾਦਾਰ	-	ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾੀ
ਢਾਰਸ	-	ਹੌਸਲਾ, ਤਸੱਲੀ, ਦਿਲਾਸਾ
ਕੁਰਬਾਨ	-	ਵਾਰੀ ਜਾਣਾ, ਸਦਕੇ ਜਾਣਾ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਾਤਰ ਆਪ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾਉਣਾ
ਤਰਸ	-	ਦਇਆ, ਰਹਿਮ

1. ਦੱਸੋ:

- (ੳ) ਵਾਰਡ ਵਿੱਚ ਨਰਸ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਕੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
 (ਅ) ਵਾਰਡ ਵਿੱਚ ਨਰਸ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰਦੀ ਹੈ?

2. ਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ :

- (ੳ) ਜਿਉਂ ਤਿਤਲੀ ਦੀ ਹੋਏ _____ ਵੰਡਦੀ ਫਿਰਦੀ ਤਿਉਂ _____।
 (ਅ) ਰੋਗੀਆਂ ਤਾਈਂ ਮਿ ਗਈ _____ ਜਿਉਂ ਆਇਆ ਕੋਈ _____।
 (ੲ) ਮਾਂ ਦੇ ਵਾਂਗਰ ਰੱਖਦੀ _____ ਆਪਣਾ ਸੁੱਖ ਕਰਦੀ _____।
 (ਸ) ਇਹ ਹੈ ਕੌਮ ਦੀ _____ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਪਿਆਰ।

3. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:-

- ੳ. ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾਦਾਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ?
 ਅ. ਨਰਸ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਦੁੱਖ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?
 ਲ. ਨਰਸ ਮਰੀ ਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਿਸ ਵਾਂਗਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ?

4. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ:

ਮਰੀ , ਥਰਮਾਮੀਟਰ, ਨਵੀਂ-ਨਕੋਰ, ਸੇਵਾਦਾਰ, ਤਰਸ।

5. ਹੇਠਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿੱਚ ਬਦ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ

ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ:-

ਧਿਆਨ	-	ਘਾਨ
ਪਛਾਣ	-	ਪਹਚਾਨ
ਬਸਤਰ	-	ਕਸ਼ਰ
ਕੀ	-	ਕਯਾ
ਪਿਆਰ	-	ਪਯਾਰ
ਵੰਡਦੀ	-	ਬਾਂਟਦੀ
ਪੁੱਛਦੀ	-	ਪ੍ਰਊਠਦੀ
ਹੱਸ ਕੇ	-	ਹੰਸਕਰ

ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਹੀ ਅਰਥ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਬਦ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ-

ਅਰ	-	ਆਕਾਸ਼
ਤੋਰ	-	ਚਾਲ
ਢਾਰਸ	-	ਦਿਲਾਸਾ
ਦੱਸੋ	-	ਬਤਾਓ
ਹੁਣ	-	ਅੱਥ
ਤੱਕ ਕੇ	-	ਦੇਖਕਾਰ
ਨਾ	-	ਸਾਥ, ਸਹਿਤ

ਅਧਿਆਪਕ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਰਸ ਦੇ ਸੇਵਾ-ਭਾਵਨਾ ਨਾ ਭਰਪੂਰ ਕਿੱਤੇ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ। ਜੇ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਰਸ ਦੇ ਰੂ-ਬਰੂ ਕਰੋ।

ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਫ

ਪਾਪਾ, ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਰੋ ਸਾਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣ ਲੱਗੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਫ ਮਿੱਠਾ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕੌੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ? ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾਓ। ਛੁੱਟੀ ਵਾਂ ਦਿਨ ਸਤਨਾਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬੈਠਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਹਾਂ.....ਹਾਂ.....ਆ.....ਜਾ ਕਾਕਾ, ਮੈਂ ਵੀ ਇਹੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੋ, ਸਤਨਾਮ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਸਤਨਾਮ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਨੇੜੇ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਲੈ ਫੇਰ, ਸੁਣ! ਸਤਨਾਮ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਵਿੱਦਿਆ ਵੀ ਇੱਕ ਰੁੱਖ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਬੂਟਾ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਖਾਦ, ਪਾਣੀ, ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਜਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਮਿੱਠੇ ਫ ਅਤੇ ਛਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਆਪਣਾ ਅਮਰੂਦ? ਸਤਨਾਮ ਨੇ ਟੋਕਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਹਾਂ....ਹਾਂ.....ਠੀਕ ਸਮਝਿਆ ਤੂੰ ਸਤਨਾਮ ਦੇ ਪਾਪਾ ਬੋਲੇ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵਿੱਦਿਆ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਬੂਟਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਹਨਤ, ਲਗਨ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ ਨਾ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਸਿੱਜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।

ਪਾਪਾ, ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਸਤਨਾਮ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਪੁੱਤਰਾ! ਤੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਪੁੱਛ ਰਿਹਾ ਸੀ ਨਾ, ਕਿੰਨੀ ਦੇ ਪਾਪਾ ਕੋ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਵਧੀਆ ਘਰ ਅਤੇ ਕਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ?

ਹਾਂ ਪਾਪਾ, ਸਤਨਾਮ ਬੋਲਿਆ।

ਆ ਜਾ, ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਫੇਰ ਮੇਰੀ ਇਹ ਗੱਲ ਤੇਰੇ ਪੱਲੇ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਸਤਨਾਮ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਸਤਨਾਮ ਦੇ ਪਾਪਾ ਅਤੇ ਕਿੰਨੀ ਦੇ ਡੈਡੀ ਚਚੇਰੇ ਭਰਾ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਇੱਕੋ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਹੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਕਿੰਨੀ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਜੇਬ- ਰਚੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮਿ ਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਮੇਂ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਸਤਾਂ ਰੀਦਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਸਕੂਲੋਂ ਵੀ ਰਹਾ ਰ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੱਲ ਵੀ ਘੱਟ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਸੀ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਤਨਾਮ ਦੇ ਪਾਪਾ ਕੋ ਜੇਬ- ਰਚੀ ਵੀ ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੀ ਪੂਰੇ ਧਿਆਨ ਨਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਕੂਲੋਂ ਵੀ ਕਦੇ ਰਹਾ ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਮੇਂ ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਦਕਿ ਕਿੰਨੀ ਦੇ ਪਾਪਾ ਇੱਕੋ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਦੋ-ਦੋ ਵਾਰ ਲੁ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿੰਨੀ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਸਕੂਲੋਂ ਹਟਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਪਰੰਤੂ ਸਤਨਾਮ ਦਾ ਪਾਪਾ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਲਗਨ ਨਾ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿੱਦਿਆ-ਰੂਪੀ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਸਿੱਜਦਾ ਰਿਹਾ। ਪੜ੍ਹ -ਲਿਖ ਕੇ ਉਹ ਇੱਕ ਦਿਨ ਚੰਗਾ ਅੰਸਰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕੋ ਅੱਜ ਲੋੜ ਦੀ ਹਰ ਵਸਤੂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਸਤਨਾਮ ਦੇ ਪਾਪਾ ਵੱਲੋਂ ਕਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੁਣ ਕੁਝ-ਕੁਝ ਉਸ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਪੁੱਤਰ, ਇਹ ਜੋ ਸੁੱਖ-ਅਰਾਮ ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਕੋ ਨੇ, ਇਹ ਸਭ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਫ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਨਾ ਸਿੱਜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਅੱਜ ਵੀ ਕਿੰਨੀ ਦੇ ਪਾਪਾ ਵਾਂਗ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਸਤਨਾਮ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਸਤਨਾਮ ਵੱਲ ਵੇਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਬੱਸ ਕਰੋ, ਪਾਪਾ! ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਮਝ ਗਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਸਤਨਾਮ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਕੂਲ-ਬੈਗ ਖੋਲ੍ਹਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਬੇਟਾ! ਇਸੇ ਲਈ ਹੀ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਫ ਮਿੱਠਾ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕੌੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੜ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲਾਉਣੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਹ ਜੜ੍ਹਾਂ ਲਾਉਣ ਲਈ ਲਗਨ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਅਜੇ ਸਮਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਵਿੱਦਿਆ-ਰੂਪੀ ਬੂਟੇ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਫ ਖਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮ ਬੂਟ ਕਰੋ, ਸਤਨਾਮ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਗੱਲ ਤਮ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਠੀਕ ਹੈ, ਪਾਪਾ! ਅੱਜ ਤੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾ ਵਾਇਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਜਲਦੀ ਉੱਠਾਂਗਾ, ਟੈਲੀਵੀ ਨ ਵੀ ਘੱਟ ਦੇਖਾਂਗਾ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੱਲ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿੱਦਿਆ-ਰੂਪੀ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾ ਸਿੱਜਾਂਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਬੂਟੇ ਕੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾ ਵੀ ਵੱਡਾ ਫ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਸਤਨਾਮ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।

ਬਾਬਾ ! ਪੁੱਤਰਾ ! ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਇਹੋ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਸਤਨਾਮ ਦਾ ਪਾਪਾ ਸੀ ਕਿ ਸਤਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਫ ਮਿੱਠਾ ਤੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕੌੜੀਆਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝ ਆ ਗਏ ਸਨ।

ਫਿਰ ਸਤਨਾਮ ਹਰ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸਟ ਆਉਣ ਲੱਗਿਆ।

ਅੱਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ :

ਨਿਆਈਂ	-	ਵਾਂਗ, ਸਮਾਨ, ਤਰ੍ਹਾਂ
ਲਗਨ	-	ਕੋਕ, ਰੁਚੀ, ਲਿਵ
ਪੱਲੇ ਪੈਣਾ	-	ਸਮਝ ਲੱਗਣਾ
ਮ ਬੂਤ	-	ਪੱਕੀਆਂ, ਤਾਕਤਵਰ, ਤਕੜੀਆਂ
ਵਾਇਦਾ	-	ਇਕਰਾਰ

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

1. **ਹਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ:-**

- ੳ. ਸਤਨਾਮ ਦੇ ਪਾਪਾ ਅਤੇ ਟੈਂਟੀ ਦੇ ਡੈਡੀ..... ਹਨ।
 ਅ. ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਫਅਤੇ ਜੜ੍ਹਾਂ.....ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
 ਈ. ਅੱਜ ਤੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਕਰਦਾ ਹਾਂ।
 ਸ. ਫਿਰ ਸਤਨਾਮ ਹਰ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ.....ਆਉਣ ਲੱਗਿਆ।

2. **ਇੱਕ-ਦੋ ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:-**

- ੳ. ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਫ ਤੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕਿਹੋ-ਜਿਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
 ਅ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਤਨਾਮ ਨੇ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਕੀ ਪੁੱਛਿਆ?
 ਈ. ਸਤਨਾਮ ਨੂੰ ਪਾਪਾ ਦੀ ਕਹੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਸੀ?
 ਸ. ਵਿੱਦਿਆ-ਰੂਪੀ ਬੂਟੇ ਦੇ ਫ ਖਾਣ ਲਈ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?
 ਹ. ਸਤਨਾਮ ਨੇ ਪਾਪਾ ਨਾ ਕੀ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ?

3. **ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ:-**

ਖਾਦ, ਜੇਬ- ਰਚੀ, ਲਗਨ, ਮਿਹਨਤ, ਵਾਇਦਾ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦਾ

4. **ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ ਤੇ ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝੋ:**

ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ:-

ਮਿੱਠਾ	:	ਸੀਠਾ
ਪਾਣੀ	:	ਧਾਨੀ
ਘਰ	:	ਬਰ

ਸੁੱਖ : ਸੁਖ
ਦਿਨ : ਦਿਨ
ਜਲਦੀ : ਭੀਬ
ਫ : ਫਲ
- : ਪ੍ਰਸੰਨ

ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਫ ਮਿੱਠਾ ਤੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕੌੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ-ਮਾਟੋ ਲਿਖ ਕੇ ਆਪਣੀ ੍ਰੈਣੀ ਵਿੱਚ ਲਾਓ।

ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪ

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਇੱਕ ਕਾਂ ਨੂੰ, ਬੱਚਿਓ! ਤੇਹ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਤਾਇਆ।
ਪਾਣੀ ਲੱਭਣ ਾਤਰ ਉਸ ਨੇ, ਟਿੱਲ ਸੀ ਪੂਰਾ ਲਾਇਆ।

ਥੱਕਿਆ, ਅੰਤ ਅਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ; ਇੱਕ ਰੁੱਖ ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਾ,
ਨ ਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਹੇਠਾਂ ਮਾਰੀ, ਘੜਾ ਪਿਆ ਇੱਕ ਡਿੱਠਾ।

ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਘੜੇ ਤੇ ਬਹਿ ਕੇ, ਝਾਕਿਆ ਹੇਠਾਂ ਤਾਣੀ,
ਪਾਣੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਦੇਖ ਕੇ ਜਾਪਿਆ, ਇਸ ਤੱਕ ਚੁੰਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ।

ਕਾਂ ਸੀ, ਬੱਚਿਓ! ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ, ਸੋਚਿਆ; ਜੁਗਤ ਲੜਾਈਏ,
ਕਰ ਕੇ ਢੰਗ ਕੋਈ ਇਹ ਪਾਣੀ, ਉੱਪਰ ਤੱਕ ਲਿਆਈਏ।

ਸੋਚ ਕੇ ਨ ਰ ਦੁੜਾਈ ਉਸ, ਕੁਝ ਕੰਕਰ ਨ ਰੀਂ ਆਏ,

ਬੜੀ ਗੀੜ ਨਾ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ, ਚੁੱਕ ਉਸ ਘੜੇ ਚ ਪਾਏ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਘੜੇ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਉੱਪਰ ਤੱਕ ਆ ਚੜ੍ਹਿਆ,
ਕਾਂ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ, ਰਸਤਾ ਆਪਣਾ ਫੜਿਆ।

ਬੱਚਿਓ! ਇਸ ਤੋਂ ਮਿ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਢੇਰੀ ਕਦੇ ਨਾ ਢਾਹੀਏ,
ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪ ਦੇ ਨਾ, ਮੰ ਲ ਆਪਣੀ ਪਾਈਏ।

ਅੱਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ :-

ਤੇਹ	-	ਪਿਆਸ
ਟਿੱਲ ਲਾਉਣਾ	-	ਪੂਰਾ ਹੋਰ ਲਾਉਣਾ
ਤਾਣੀ	-	ਤਾਈਂ, ਤੀਕ
ਗੀੜ	-	ਇੱਛਾ, ਾਹ, ਸੱਧਰ
ਢੇਰੀ ਢਾਹੁਣੀ	-	ਹਿੰਮਤ ਹਾਰਨੀ, ਹੌਸਲਾ ਛੱਡ ਦੇਣਾ
ਮੰ ਲ	-	ਨਿ ਾਨਾ, ਮੰਤਵ
ਸਤਾਇਆ	-	ਤੰਗ ਕੀਤਾ, ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ
ਡਿੱਠਾ	-	ਦੇਖਿਆ, ਤੱਕਿਆ
ਜੁਗਤ	-	ਢੰਗ, ਤਰਕੀਬ
ਢੇਰੀ ਢਾਹੁਣੀ	-	ਹਿੰਮਤ ਹਾਰਨੀ, ਹੌਸਲਾ ਛੱਡ ਦੇਣਾ

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

1. ਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ :-

- ੳ. ਨ ਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਹੇਠਾਂ ਮਾਰੀ,.....ਪਿਆ ਇੱਕ ਡਿੱਠਾ।
ਅ. ਕਾਂ ਸੀ, ਬੱਚਿਓ! ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ, ਸੋਚਿਆ.....ਲੜਾਈਏ।
ੲ. ਕਾਂ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ.....ਪੀਤਾ।
ਸ. ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ.....ਦੇ ਨਾ, ਮੰ ਲ ਆਪਣੀ ਪਾਈਏ।

2. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:-

- ੳ. ਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਸਤਾਇਆ ਸੀ?
ਅ. ਥੱਕ ਕੇ ਕਾਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠਿਆ?
ੲ. ਘੜੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਤੱਕ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਾਂ ਨੇ ਕਿਹੜੀ ਜੁਗਤ ਵਰਤੀ?
ਸ. ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪ ਕਾਵਿ-ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿ ਦੀ ਹੈ?

3. ਹੇਠਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਬਦ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ।

ਕਾਂ	-	ਕੌਆ
ਚੁੰਝ	-	ਚੋਚ
ਤੇਹ	-	ਪਾਸ
ਲੱਭਣ	-	ਫੁੱਫੇ
ਜੁਗਤ	-	ਫੰਗ
ਸਿੱਖਿਆ	-	ਸਿੱਖਾ

ਇਸ ਕਾਵਿ-ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਬਾਨੀ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਸਵੇਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਓ।

ਜੇ ਬਾਲਣ ਮੁੱਕ ਜਾਵੇ

ਬਾਬੂ ਸਰਨ ਦਾਸ ਹਰ ਰੋ ਰਾਤੀਂ ਜਦੋਂ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਲੇਟਦੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਬੱਚੇ ਰਜਨੀ ਅਤੇ ਵਰਿੰਦਰ ਮੰਜੇ ਉੱਤੇ ਆ ਬੈਠਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਮੰਗ ਹੁੰਦੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ, ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਓ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਟਾ ਦੇ ਪਰ ਬੱਚੇ ਖਹਿੜਾ ਨਾ ਛੱਡਦੇ।

ਅੱਜ ਵੀ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਦਿ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਹਾਣੀ_ਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ:

ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੁੱਢੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਜੋ ਵੀ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੀ, ਸੱਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਇੱਕ ਹਿਰੀ ਬੰਦਾ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਬੁੱਢੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਮਾਤਾ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਹੈ? ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਕੀ ਕਰਨੀ ਏਂ? ਹਿਰੀ ਬੰਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਛੱਲੀਆਂ ਭੁੰਨਣੀਆਂ ਹਨ। ਬੁੱਢੀ ਬੋਲੀ, ਪਰ ਜੇ ਅੱਗ ਨਾ ਹੋਵੇ? ਹਿਰੀ ਬੰਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਘਰੋਂ ਲੈ ਲਵਾਂਗਾ।

ਪਰ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਅੱਗ ਨਾ ਮਿੰ? ਉਸ ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਹਿਰੀ ਬੰਦਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਹੋ ਤਾਂ ਪੁੱਤਰ, ਸਭ ਕੁਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਅੱਜ ਬਾਲਣ ਈ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਅੱਗ ਕਿਵੇਂ ਮੱਚੇਗੀ?

ਪਰ ਬਾਲਣ ਕਿੰਵ ਨਾ ਹੋਵੇ? ਕਦੇ ਬਾਲਣ ਵੀ ਮੁੱਕ ਸਕਦਾ ਏ, ਦੁਨੀਆ ਵਿ ਚੋਂ? ਕਿਹੋ-ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀ ਏਂ ਮਾਈ?

ਬੁੱਢੀ ਮਾਈ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ। ਆਪਣੀ ਡੰਗੋਰੀ ਉਤਾਂਹ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਹ ਬੋਲੀ, ਜਾਹ, ਅਗਲੇ ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ ਤੈਨੂੰ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਬਾਲਣ ਨਹੀਂ ਮਿੰਗਾ।

ਬੁੱਢੀ ਦੇ ਬੋਲ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਸਨ ਪਰ ਹਿਰੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਵਿ ਵਾਸ ਨਾ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਬੁੱਢੀ ਝੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਏ। ਉਹ ਅੱਗ ਲੈਣ ਅਗਲੇ ਘਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਾਲਣ ਮੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਹਿਰੀ ਬੰਦਾ ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਘਰ-ਘਰ ਫਿਰਿਆ ਪਰ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਹੀ ਬਾਲਣ ਮੁੱਕਣ ਦੀ ਫਿਕਾਇਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਿਆ। ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੱਕੀ। ਭੁੱਖੇ ਨਿਆਣੇ ਵਿਹੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਲਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ।

ਤਦ ਹਿਰੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਵਿ ਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਬੁੱਢੀ ਦੇ ਬੋਲ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਨੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਏ ਬਾਲਣ ਏਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੁੱਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਹਿਰ ਚੱਲਦੇ ਹਾਂ, ਉੱਥੇ ਤਾਂ ਬਾਲਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕੋਲਾ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ, ਗੈਸ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਬੱਸ ਖਲੋਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਆ-ਦੁਆ ਚਾੀ-ਪੰਜਾਹ ਬੰਦੇ ਇੱਕਠੇ ਹੋਏ ਖੜੇ ਸਨ। ਹਿਰੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਇਹ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਬੱਸ ਉੱਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਹਿਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਏਗਾ। ਬੱਸ ਦੇ ਕੋ ਆਇਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਰਾਬ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਬੱਸ ਦੇ ਡਾਈਵਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਕੀ ਰਾਬੀ ਹੋ ਗਈ, ਭਰਾਵਾ?

ਡਾਈਵਰ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਜੀ, ਬਾਲਣ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਏ।

ਬਾਲਣ ਮੁੱਕ ਗਿਆ? ਕੀ ਬੱਸ ਬਾਲਣ ਨਾ ਚੱਲਦੀ ਏ?

ਹੋਰ ਕੀ? ਪਟਰੋਲ ਤੇ ਡੀ ਲ ਵੀ ਤਾਂ ਬਾਲਣ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਜੀ!

ਹੁਣ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦੀ?

ਬਾਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰੋਟੀ ਪੱਕ ਸਕਦੀ ਏ, ਬਾਬੂ ਜੀ?

ਨਹੀਂ।

ਫੇਰ, ਇਹ ਬੱਸ ਕਿਵੇਂ ਤੁਰ ਪਏਗੀ?

ਹਿਰ ਉੱਥੋਂ ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਸੀ। ਹਿਰੀ ਬੰਦਾ ਬੜੀ ਮੁ ਕਲ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਪਰ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ, ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਮੋਟਰ-ਸਾਈਕਲ ਲਈ ਖੜੋਤਾ ਸੀ। ਹਿਰੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਨਾ ਬੈਠ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਏਗਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਕੋ ਆ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਬੱਸ-ਡਾਈਵਰ ਵਾ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਟਰੋਲ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਏ।

ਇਹ ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਏ, ਹਿਰੀ ਬੰਦੇ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਥਕਾਵਟ ਨਾ ਕਿਹਾ, ਇੰਝ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਰੁਕ ਜਾਣਗੇ।

ਉਹ ਬੰਦਾ ਬੜੀ ਮੁ ਕਲ ਨਾ ਪੈਦਲ ਤੁਰ ਕੇ ਹਿਰ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਅ ਬਾਰਾਂ, ਪਰਨਿਆਂ ਤੇ ਪੱਖੀਆਂ ਨਾ ਹਵਾ ਝੱਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪੁੱਜਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਬੰਦ ਹੈ। ਕੁਝ ਖਿੜ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਮੁੰਡੇ ਕੋ ਪੁੱਛਿਆ, ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਕੀ ਗੱੀ ਵੱਜ ਗਈ ਏ, ਅੱਜ?

ਬਿਜਲੀ ਜਿਹੜੇ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਏ, ਉੱਥੇ ਕੋਲਾ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਏ।

ਇਹ ਬਾਲਣ ਮੁੱਕਣ ਵਾੀ ਚੰਗੀ ਮੁਸੀਬਤ ਏ! ਹਰ ਥਾਂ ਈ ਬਾਲਣ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਏ?

ਉਸ ਵੇਂ ਹਿਰੀ ਬੰਦੇ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁੱਤਰ ਬੈਗ ਚੁੱਕੀ ਅੰਦਰ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਗੱਡੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਟੇ ਨ ਉੱਤੇ ਖਲੋਤੀ ਏ, ਬਾਲਣ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਏ।

ਹਿਰੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਡਰ ਜਿਹਾ ਲੱਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਰਮੰਦ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਜੇ ਤੂੰ ਦਿੱਲੀ ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਨਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਹਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਟੈਲੀਫੂਨ ਕਰਕੇ ਪਤਾ ਕਰ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ।

ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਟੈਲੀਫੂਨ ਚੁੱਕਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਬਾਲਣ ਮੁੱਕ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਜਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਉੱਡ ਰਿਹਾ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ। ਸਾਰੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਘਰ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਨਾ ਬਣ ਕਰਕੇ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੱਕੀ। ਬੱਚੇ ਭੁੱਖੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਕਮਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੌਣ ਵਾੇ ਲੋਕ, ਪੱਖੇ ਨਾ ਚੱਲਣ ਕਰਕੇ ਮੁੜਕੋ-ਮੁੜਕੀ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਸਨ।

ਉਹ ਹਿਰੀ ਬੰਦਾ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਪੂਰੇ ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ ਇਵੇਂ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ?

ਹਿਰੀ ਬੰਦੇ ਨੇ ਘਬਰਾ ਕੇ ਹੱਥ ਜੋੜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਹੇ! ਮਾਈ ਬੁੱਢੀ! ਜੇ ਤੇਰੇ ਕਹਿਣ ਨਾ ਹੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਬਾਲਣ ਮੁੱਕਿਆ ਏ ਤਾਂ ਮਿਹਰ ਕਰ। ਮੈਥੋਂ ਇਹ ਭੈੜੀ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ।

ਉਸ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦੀ ਢਿੱਲ ਸੀ ਕਿ ਉਸੇ ਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਆ ਗਈ। ਇਕਦਮ ਜਿਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤਨ-ਮਨ ਖਿੜ ਪਏ। ਬੱਚੇ ਨਾ ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ। ਸੁਆਣੀਆਂ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਪੱਖੇ ਹਵਾ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਇੰਝ ਲੱਗਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਰਾ ਹਿਰ ਹੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾਗ ਪਿਆ ਹੋਵੇ।

ਏਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾ ਕੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ।

ਬੱਸ! ਬਾਤ ਮੁੱਕ ਗਈ, ਪਿਤਾ ਜੀ? ਰਜਨੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਤੇ ਹੋਰ ਕੀ? ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਏ? ਬਾਬੂ ਸਰਨ ਦਾਸ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਚੰਗੀ ਤਾਂ ਲੱਗੀ ਏ, ਪਰ ਕੀ ਇਹ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਏ, ਬਾਬੂ ਜੀ? ਵਰਿੰਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਸੱਚੀ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਸਾਰੀ ਮਨੋਂ ਜੋੜੀ ਏ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚ ਕੇ ਵੇਖੋ ਕਿ ਜੇ ਕਿਧਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਲਣ ਮੁੱਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਬਣੇ? ਬਾਬੂ ਸਰਨ ਦਾਸ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਦੋਵੇਂ ਬੱਚੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਜੇ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਹੀ ਬਾਲਣ ਮੁੱਕ ਜਾਏ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇ?

ਅੱਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਖਹਿੜਾ ਨਾ ਛੱਡਣਾ	-	ਪਿੱਛਾ ਨਾ ਛੱਡਣਾ, ਮਗਰੋਂ ਨਾ ਲਹਿਣਾ
ਡੰਗੋਰੀ	-	ਆਸਰੇ ਲਈ ਛੜੀ, ਸੋਟੀ, ਲਾਠੀ, ਟੋਹਣੀ
ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ	-	ਚੀਕਾਂ

1. ਾੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ:-

- ੳ. ਮਾਤਾ ਜੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ.....ਹੈ?
 ਅ. ਬੁੱਢੀ ਮਾਈ.....ਪਈ।
 ਏ. ਹਿਰੀ ਬੰਦਾ ਅੱਗ ਲੈਣ ਲਈ.....ਫਿਰਿਆ।
 ਸ. ਸਾਰੇ ਲੋਕ.....ਦੀ ਿਕਾਇਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।
 ਹ. ਪਟਰੋਲ ਅਤੇ ਡੀ ਲ ਵੀ ਤਾਂ.....ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਜੀ।

2. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:-

- ੳ. ਹਿਰੀ ਬੰਦੇ ਨੇ ਅੱਗ ਕੀ ਕਰਨੀ ਸੀ?
 ਅ. ਬਾਲਣ ਮੁੱਕਣ ਨਾ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਸਾਧਨ ਚੱਲਣੋਂ ਰੁਕ ਗਏ ਸਨ?
 ਏ. ਬਿਜਲੀ ਕਿਉਂ ਬੰਦ ਸੀ?
 ਸ. ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਨ ਉਪਰੰਤ ਬੱਚੇ ਕੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ?

3. ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ :-

ਿ ਦ, ਵਿਲਕਣਾ, ਮੁ ਕਲ, ਥਕਾਵਟ, ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ।

4. ਹੇਠਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ:

ਅੱਜ	-	ਆਜ	ਕੋਲਾ	-	ਕੋਯਲਾ
ਅੱਗ	-	ਆਗ	ਮਿੱਟੀ	-	ਸਿਟਟੀ
ਭੁੱਖਾ	-	ਭ੍ਰੁਕਾ	ਚਾੀ	-	ਚਾਲੀਸ
ਕਿਧਰੇ	-	ਕਠੀਂ	ਹਿਰ	-	ਸ਼ਹਰ
ਸਟੇ ਨ	-	ਸਟੇਜਨ	ਮੈਥੋਂ	-	ਸੁਫ਼ਾ ਸੇ

5. ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਹੀ ਅਰਥ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਬਦ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨ ਧਿਆਨ ਨਾ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੋ:

ਬਾਲਣ	-	ਝੰਘਨ	ਵਿਹੜਾ	-	ਆਂਗਨ
ਮੁੱਕਣਾ	-	ਸਮਾਪਤ ਹੋਨਾ	ਅ ਬਾਰ	-	ਸਮਾਚਾਰ ਪਤਰ
ਮੱਚਣਾ	-	ਜਲਨਾ	ਮੁੜ੍ਹਕਾ	-	ਪਸੀਨਾ
ਝੱਲੀ	-	ਪਾਗਲ	ਭੈੜੀ	-	ਬੁਰੀ

6. ਇਸ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਂ ਵੀ ਆਏ ਹਨ:

ਬਾਬੂ ਸਰਨ ਦਾਸ, ਰਜਨੀ, ਵਰਿੰਦਰ

ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਦ ਨਾਂਵ- ਬਦ ਹਨ। ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਤੇ ਉਹ , ਕਿਤੇ ਇਹ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਮੈਂ

- ਬਦ ਆਏ ਹਨ। ਨਾਂਵ- ਬਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਬਦ ਪੜਨਾਂਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
-ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਪੜਨਾਂਵ ਨੂੰ ਸਰਵਨਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
-ਇਸ ਪਾਠ ਵਿੱਚੋਂ ਪੜਨਾਂਵ- ਬਦ ਚੁਣੋ।

ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਊਰਜਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੋਮਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰੋ।

ਸਾਡੀਆਂ ਸਬੀਆਂ

ਅੱਧੀ ਛੁੱਟੀ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜਦੀ ਹੈ। ਦੀਪੂ, ਹੰਸਾ ਅਤੇ ਰਮੀ ਘੰਟੀ ਦੀ ਅਵਾ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਰੋਟੀ ਦਾ ਡੱਬਾ ਚੁੱਕ ਕੇ, ਪਾਰਕ ਦੇ ਇੱਕ ਕੋਨੇ ਵੱਲ ਦੌੜਦੇ ਹਨ। ਉੱਥੇ ਉਹ ਟਾਹਲੀ ਦੇ ਇੱਕ ਰੁੱਖ ਹੇਠ ਬੈਠ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।

- ਰਮੀ : ਦੀਪੂ! ਤੂੰ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਏਂ? ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਧੋਣੇ?
- ਹੰਸੂ : ਹਾਂ, ਹਾਂ ! ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਲੱਗਿਆ ਸੀ?
- ਰਮੀ : ਕਿਉਂ ਦੀਪੂ! ਅੱਜ ਫੇਰ ਝੜਕਾਂ ਪਈਆਂ ਸਨ? ਕੀ ਗੱਲ ਸੀ?
- ਦੀਪੂ : ਮੈਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।
- ਰਮੀ : ਕਿਉਂ? ਸਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ? ਅੱਧੀ ਛੁੱਟੀ ਤੱਕ ਉਡੀਕ ਲੈਣਾ ਸੀ।
- ਹੰਸੂ : ਨਹੀਂ ਰਮੀ! ਇਹ ਅੱਜ ਗੋਭੀ ਦੀ ਸਬੀ ਲਿਆਇਆ ਏ, ਇਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਹੋਣਾ ਮਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਾ ਵੰਡਾ ਲਈਏ।
- ਦੀਪੂ : ਮੈਨੂੰ ਗੋਭੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਐ, ਮੈਥੋਂ ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ।
- ਰਮੀ : ਲੈ ਗੋਭੀ ਵੀ ਕੋਈ ਸਬੀ ਐ? ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆਲੂ-ਗਾਜਰਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਨੇ। ਲੈਣੀ ਐ, ਆਲੂ-ਗਾਜਰਾਂ ਦੀ ਸਬੀ?

- ਹੰਸੂ : ਲਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਦੇ-ਦੇ। ਮੇਰੀ ਬੇਬੇ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਗ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ, ਰੋ ਈ, ਸਾਗ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਤੜਕੇ ਲਾ-ਲਾ ਖਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਚਾਰ ਤੇ ਗੰਢਾ ਹੀ ਲੈ ਆਇਆ ਹਾਂ।
- ਦੀਪੂ : ਲੈ, ਮੈਥੋਂ ਵੀ ਲੈ-ਲੈ ਸਬੀ। ਗੋਭੀ ਵਿੱਚ ਮਟਰ ਵੀ ਪਾਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਬੜੀ ਸੁਆਦ ਹੈ। ਖਾ ਕੇ ਵੇਖ। (ਰਮੀ ਤੇ ਦੀਪੂ, ਹੰਸੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਡੱਬੇ ਚੋਂ ਸਬੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਤਿੰਨੋਂ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।)
- ਰਮੀ : ਮਿਲਾ ਮਿਰਚ ਵੱਡੀ ਫੁੱਲੀ ਹੋਈ ਮਿਰਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਬੀ ਬੜੀ ਸੁਆਦੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।
- ਹੰਸੂ : ਆਲੂ-ਗਾਜਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ?
- ਰਮੀ : ਹਾਂ, ਆਲੂ-ਗਾਜਰਾਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਵਿੱਚ ਟਮਾਟਰ ਵੀ ਪੈ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸੁਆਦ ਦੁੱਗਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਐ।
- ਦੀਪੂ : ਟਮਾਟਰ ਤਾਂ ਕੱਚੇ ਹੀ ਸੁਆਦ ਲੱਗਦੇ ਨੇ।
- ਰਮੀ : ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਈ ਨਹੀਂ, ਟਮਾਟਰ ਕੱਚੇ ਵੀ ਖਾਈਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਬੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ; ਮੂਲੀ ਕੱਚੀ ਵੀ ਖਾਈਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਬੀ ਵੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।
- ਹੰਸੂ : ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸਾਡੇ ਮੂਲੀਆਂ ਤੇ ਲਗਮ ਬਹੁਤ ਹੋਏ ਸਨ।
- ਰਮੀ : ਅੱਛਾ! ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਕੀ ਬੀਜਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ?
- ਹੰਸੂ : ਬਾਪੂ ਜੀ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਬੀਜ ਛੱਡਦੇ ਹਨ; ਆਲੂ, ਕੱਦੂ, ਟੀਂਡੇ, ਟਮਾਟਰ, ਭਿੰਡੀ ਤੋਰੀ, ਘੀਆ ਤੋਰੀ, ਹਰੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਆਦਿ। ਲੰਬੜਦਾਰ ਤਾਂ ਅਰਬੀ ਵੀ ਬੀਜਦਾ ਹੈ।
- ਰਮੀ : ਕਿਉਂ ਦੀਪੂ, ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਬੀਜਦੇ ਹੋ?
- ਦੀਪੂ : ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬੈਂਗਣ, ਗਾਜਰਾਂ, ਮੂਲੀਆਂ, ਕਰੇਲੇ ਤੇ ਖੀਰੇ ਬੀਜੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਲਾਏ ਨੇ ਗੰਢੇ, ਲਸਣ ਤੇ ਮਟਰ।
- ਰਮੀ : ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਬੀਆਂ ਹਿਰੋਂ ਈ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਸਬੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਉੱਥੇ।
- ਹੰਸੂ : ਤੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸਬੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਦੇਖੀਆਂ ਨੇ?
- ਰਮੀ : ਬੈਂਗਣ, ਗੋਭੀ, ਗਾਜਰਾਂ, ਸਾਗ, ਮਿੰਕੰਦ.....।
- ਹੰਸੂ : ਲੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਖਾਧੀਆਂ ਨੇ।
- ਰਮੀ : ਠਹਿਰ ਤਾਂ ਜਾ! ਕੱਦੂ, ਚੱਪਣ ਕੱਦੂ, ਟਿੰਡੇ, ਭਿੰਡੀ ਤੋਰੀ, ਕਾੀ ਤੋਰੀ, ਮਿਲਾ ਮਿਰਚ ਤੇ ਪਾਲਕ।
- ਦੀਪੂ : ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।
- ਰਮੀ : ਪੁਦੀਨਾ, ਧਨੀਆ.....।
- ਦੀਪੂ : ਇਹ ਕੋਈ ਸਬੀ ਹੈ? ਇਹਦੀ ਤਾਂ ਚਟਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।
- ਰਮੀ : ਹੋਰ ਕੀ? ਇਹ ਵੀ ਸਬੀਆਂ ਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ।
- ਹੰਸੂ : ਕਿਉਂ ਰਮੀ, ਤੂੰ ਕਦੇ ਪੇਠਾ ਖਾਧਾ ਏ?
- ਰਮੀ : (ਭੈੜਾ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਕੇ) ਇਹ ਕੋਈ ਸਬੀ ਐ? ਇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਗਧੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਿਆਣਦੇ।
- ਦੀਪੂ : ਇਹਨੂੰ ਕੁਝ ਪਸੰਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕਰੇਲੇ ਖਾਇਆ ਕਰ, ਰਮੀ!

- ਰਮੀ : ਕਰੇਲੇ ਤਾਂ ਕੌੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ਹੰਸੂ : ਮਸਾਲੇ ਨਾ ਭਰ ਕੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਖਾਵੀਂ, ਕਦੇ। ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਤੇ ਤਾਂ ਬੜੇ ਹੀ ਸੁਆਦ ਲੱਗਦੇ ਨੇ। (ਘੰਟੀ ਵੱਜਦੀ ਹੈ)
- ਰਮੀ : ਚੱਲੋ, ਘੰਟੀ ਵੱਜ ਗਈ। ਪਾਣੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੀਤਾ, ਗੱਲਾਂ-ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ। ਲੋਬੀਏ ਦੀਆਂ ਫੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂ, ਭ ਕੇ।
- ਹੰਸੂ : ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਸਰੋਂ ਦਾ ਸਾਗ ਲਿਆਵਾਂਗੇ।
- ਦੀਪੂ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਚਾਰ ਤੇ ਗੰਢਾ ਹੀ ਲਿਆਉਂ। (ਤਿੰਨੇ ਹੱਸਦੇ-ਹੱਸਦੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)

ਅੱਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਕੋਨਾ-ਖੁੰਜਾ, ਨੁੱਕਰ, ਗੁੱਠ
ਸਬਰ-ਧੀਰਜ, ਜਰਾਂਦ
ਮਤਾਂ-ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

1. ਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ-

- ੳਤਾਂ ਕੱਚੇ ਹੀ ਸੁਆਦ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।
- ਅ ਪੁਦੀਨੇ ਦੀਬੜੀ ਵਧੀਆ ਬਣੀ ਏ।
- ੲਮਸਾਲੇ ਨਾ ਭਰ ਕੇ ਖਾਈਦੇ ਹਨ।
- ਸ. ਲੰਬੜਦਾਰ ਤਾਂ.....ਵੀ ਬੀਜਦਾ ਹੈ।
- ਹ. ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸਾਡੇ ਮੂਲੀਆਂ ਤੇ.....ਬਹੁਤ ਹੋਏ ਸਨ।

2. ਇਹ ਬਦ ਕਿਸ ਨੇ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹੇ ਹਨ:-

- ੳ. ਮੈਨੂੰ ਗੋਭੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।
- ਅ. ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ, ਰੋ ਈ, ਸਾਗ।
- ੲ. ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਬੀਆਂ ਹਿਰੋਂ ਈ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਾਂ।
- ਸ. ਲੋਬੀਏ ਦੀਆਂ ਫੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂ, ਭ ਕੇ।

3. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ:-

ਡੱਬਾ, ਟਾਹਲੀ, ਸੁਆਦ, ਸਬਰ, ਸਬੀ

4. ਹੇਠਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ : -

ਸੋਚਿਆ : ਸੋਚਾ

ਲਸਣ	:	ਲਫਸੁਨ
ਅਚਾਰ	:	ਆਚਾਰ
ਸਬੀ	:	ਸਭਯੀ
ਸੁਆਦ	:	ਸੁਆਦ
ਸਰ੍ਹੋਂ	:	ਸਰਸੋਂ

5. ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਹੀ ਅਰਥ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਬਦ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ:-

ਟਾਹਲੀ	:	ਸ਼ੀਸ਼ਮ
ਰੁੱਖ	:	ਵ੍ਰੁਖ
ਗੰਢਾ	:	ਘਾੜ
ਕਦੇ	:	ਕਥੀ
ਸਿਆਣਦੇ	:	ਪਹਚਾਨਦੇ
ਆਪਾਂ	:	ਹਸ

ਆਪਣੀਆਂ ਮਨਪਸੰਦ ਪੰਜ ਸਬੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾ ਕੇ ਰੰਗ ਭਰੋ।

ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਗੀਤ

ਤੋਤਿਆਂ ਦੀ ਡਾਰ, ਵੇਖੋ ਤੋਤਿਆਂ ਦੀ ਡਾਰ,
ਕਿਤੇ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਘੁੱਗੀ, ਕਿਤੇ ਨੱਚਦੀ ਗੁਟਾਰ।

ਕਿਤੇ ਗੁਟਕਦੇ ਨੇ ਗੋਲੇ, ਕਿਤੇ ਬੋਲਦੇ ਮਮੋਲੇ,
ਕਿਤੇ ਬਿਜੜਾ ਵੀ ਆਲ੍ਹਣੇ ਨੂੰ, ਰਿਹਾ ਹੈ ਿ ਗਾਰ।

ਕਿਤੇ ਬਤਕਾਂ ਦੀ ਤਾਰੀ, ਕਿਤੇ ਕੁੰਜਾਂ ਦੀ ਉਡਾਰੀ,
ਕਿਤੇ ਬਗਲਾ ਭਗਤ ਖੜਾ, ਇੱਕ ਲੱਤ ਭਾਰ।

ਕਿਤੇ ਚਿੜੀਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ, ਚੱਕੀਰਾਹਾ ਖਾਵੇ ਸੁੰਡ,
ਕਿਤੇ ਪੈਲਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਮੋਰ, ਵੇਖੋ ਖੰਭਾਂ ਨੂੰ ਖਿਲਾਰ।

ਕਿਤੇ ਬੁਲਬੁਲਾਂ ਦਾ ਗੀਤ, ਮਿੱਠਾ-ਮਿੱਠਾ ਸੰਗੀਤ,
ਕਿਤੇ ਗੀਤ ਗਾਵੇ ਕੋਇਲ, ਜਦੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਬਹਾਰ।

ਕਿਤੇ ਤਿੱਤਰ, ਬਟੋਰੇ; ਮੱਲੇ ਕਾਂਵਾਂ ਨੇ ਬਨੋਰੇ,
ਕਿਤੇ ਉੱਲੂ ਬੈਠਾ ਰਾਤ ਦਾ, ਹੈ ਕਰੇ ਇੰਤਾਰ।

ਕਿਤੇ ਉੱਡਦੇ ਨੇ ਬਾ , ਕਿਤੇ ਗਿਰਝਾਂ ਦਾ ਰਾਜ,
ਵੇਖੋ ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਦਾ, ਇਹ ਪੰਛੀ-ਸੰਸਾਰ।

ਪੰਛੀ ਹੁੰਦੇ ਬੇਮਿਸਾਲ, ਰੱਖੋ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ,
ਕਦੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਕਰੀਏ ਨਾ, ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਿਕਾਰ

ਅੱਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ :-

ਗੁਟਕਦੇ	:	ਕਬੂਤਰਾਂ ਦਾ ਬੋਲਣਾ
ਝੁੰਡ	:	ਪੰਛੀਆਂ ਜਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ
ਇੰਤਾਰ	:	ਉਡੀਕ, ਰਾਹ ਤੱਕਣਾ

ਗੋਲੇ : ਜੰਗੀ ਕਬੂਤਰ
ਬੇਮਿਸਾਲ : ਅਦੁੱਤੀ, ਲਾਸਾਨੀ, ਜਿਸ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਾ ਹੋਵੇ

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

1. ਹਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ:

- ੳ. ਕਿਤੇ.....ਖੜ੍ਹਾ, ਇੱਕ ਲੱਤ ਭਾਰ।
ਅ. ਮੱਲੇ ਕਾਂਵਾਂ ਨੇ।
ੲ. ਕਿਤੇ ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ, ਚੱਕੀ ਰਾਹਾ ਖਾਵੇ.....।
ਸ. ਕਿਤੇਦਾ ਗੀਤ, ਮਿੱਠਾ-ਮਿੱਠਾ ਸੰਗੀਤ।

2. ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ-

ਕਬੂਤਰ : ਗੀਤ
ਬਤਕਾਂ : ਉਡਾਰੀ
ਕੁੰਜਾਂ : ਪੈਲਾਂ
ਕੋਇਲ : ਤਾਰੀ
ਮੋਰ : ਗੁਟਕਣਾ

3. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਬਦ ਲਿਖੋ-

ਗੁਟਕਦੇ :
ਉੱਲੂ :
ਇੰਤਾਰ :
ਬਤਕ :
ਬੇਮਿਸਾਲ :
ਕੋਇਲ :

4. ਸੋਹਣਾ ਕਰਕੇ ਲਿਖੋ: ਪੰਛੀ ਹੁੰਦੇ ਬੇਮਿਸਾਲ, ਰੱਖੋ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾ

ਆਪਣੇ ਮਨਪਸੰਦ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਆਪਣੀ ਕਾਪੀ ਵਿੱਚ ਚਿਪਕਾਓ।

ਗਗੁਲਾਬ ਦਾ ਆੜੀ

ਸੁਹੇਲ ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਨਾ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾ ਨਾ ਜਾਣ ਦੀ ਫਿਰ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ। ਅੱਗੋਂ ਪਾਪਾ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਹਾਰਤੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਕੂਲ ਲਿਜਾਣੋਂ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਮੰਮੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਰਾਹੀ ਹੋ ਗਏ।

ਸੁਹੇਲ ਬੱਸ ਚ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਦੁਆਰੇ ਹਰੇ-ਭਰੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੌ-ਪਾ ਖੜ੍ਹੇ ਦਰ ਤ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਨ।

ਸੁਹੇਲ ਦੇ ਪਾਪਾ ਦਾ ਸਕੂਲ ਪਿੰਡ ਦੇ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਡੇਢ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਤਾਂਗਾ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸੁਹੇਲ ਸਕੂਲ ਦੇਖਣ ਦੇ ਚਾਅ ਚ ਮੁਹਰੇ-ਮੁਹਰੇ ਭੱਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸੁਹੇਲ! ਹੌਰੀ ਚੱਲ ਬੇਟਾ! ਅੜਕ ਕੇ ਡਿਗ ਜਾਵੇਂਗਾ। ਸੁਹੇਲ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੌਰੀ ਤੁਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਨਹੀਂ, ਪਾਪਾ! ਮੈਂ ਡਿਗਦਾ ਨਹੀਂ। ਆਹਾ! ਪਾਪਾ! ਕਿੰਨੀਆਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ! ਸੁਹੇਲ ਨੇ ਟੋਭੇ ਵਿਚਲੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ।

ਹਾਂ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨੇ। ਇਹ ਟੋਭੇ ਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਸੁਹੇਲ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਝਾਕਦਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ।

ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ? ਸੁਹੇਲ ਨੇ ਭੋਰਾ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਕੇ ਕਿਹਾ,

ਨਹੀਂ, ਪਾਣੀ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਪਾਪਾ ਨੇ ਸੁਹੇਲ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਇੰਞ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸਕੂਲ ਆ ਗਿਆ।

ਸੁਹੇਲ ਵੱਡੇ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਝੂਲੇ ਵੈਰਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰ ਬਿਰਖ ਬਹੁਤ ਫਿਆਦਾ ਸਨ। ਬਿਰਖਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾ ਕੋ ਬੈਠਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬਿਰਖਾਂ ਦੇ ਕੋਰਿਆ ਗਿਆ। ਹਵਾ ਚੱਲਣ ਦੇ ਨਾਂ ਬਿਰਖਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਇੰਞ ਛਣਕਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਛੈਣੇ ਵੱਜ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਕੋਈ-ਕੋਈ ਪੱਤਾ ਦਰ ਤ ਤੋਂ ਟੁੱਟਦਾ ਤਾਂ ਸੁਹੇਲ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਚਣ ਲੱਗਦਾ। ਇੰਞ ਸੁਹੇਲ ਬਿਰਖਾਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਨਾ ਖੇਡਣ ਲੱਗਿਆ। ਬਿਰਖ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਹੋਰ ਵਿੱਚ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਝੁਮਦੇ। ਸੁਹੇਲ ਨੇ ਜੇਬ ਚੋਂ ਮੂੰਗਫੀ ਕੱਢੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਬਹਿ ਕੇ ਖਾਣ ਲੱਗਿਆ। ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਥੱਕ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਂਦਿਆਂ ਦੇਖ, ਇੱਕ ਕਾਟੋ ਰੁੱਖ ਤੋਂ ਉੱਤਰੀ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਬੋਲੀ ਹੋਵੇ,

ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦੇ-ਦੇ!

ਲੈ, ਤੂੰ ਵੀ ਖਾਹ , ਸੁਹੇਲ ਨੇ ਕਾਟੇ ਅੱਗੇ ਦੋ-ਚਾਰ ਗਿਰੀਆਂ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਕਾਟੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਦੰਦਾਂ ਨਾ ਗਿਰੀਆਂ ਖਾਣ ਲੱਗੀ। ਸੁਹੇਲ ਇੱਕ ਗਿਰੀ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਚ ਪਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਗਿਰੀਆਂ ਕਾਟੇ ਅੱਗੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦਾ। ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਕੁਝ ਗੁਟਾਰਾਂ ਵੀ ਉੱਤਰ ਆਈਆਂ। ਉਹ ਵੀ ਗਿਰੀਆਂ ਖਾਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਕਾਟੇ ਗੁਟਾਰਾਂ ਮਗਰ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂਕਿ ਗੁਟਾਰਾਂ ਉੱਡ ਜਾਣ ਪਰ ਗੁਟਾਰਾਂ ਉੱਡ ਕੇ ਫੇਰ ਉੱਥੇ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ।

ਨਾ ਕਾਟੇ, ਲੜ ਨਾ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਾਣ ਦੇ। ਸੁਹੇਲ ਨੇ ਹੋਰ ਗਿਰੀਆਂ ਸੁੱਟਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਹੁਣ ਸੁਹੇਲ ਦਾ ਥਕੇਵਾਂ ਉੱਡ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਪੰਛੀਆਂ ਨਾ ਖੇਡਣ ਲੱਗਿਆ। ਪੰਛੀ ਵੀ ਸੁਹੇਲ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਉੱਡ ਗਏ। ਸੁਹੇਲ ਦੇ ਆ-ਦੁਆ ਚੁੱਪ ਫੈਲ ਗਈ। ਸੁਹੇਲ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਬਿੱਲੀ ਕੰਧ ਤੋਂ ਦੀ ਲੰਘੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਜਾਣ ਬਾਅਦ ਸੁਹੇਲ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ।

ਤੂੰ ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋ, ਨਿੱਕੇ ਦੋਸਤ! ਇੱਕ ਅਵਾ ਆਈ

ਕੌਣ ਹੈ? ਸੁਹੇਲ ਨੇ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੀ ਹਾਂ, ਇੱਕ ਕੁਮ ਏ ਜਿਹੇ ਗੁਲਾਬ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਕਮੌਰ ਜਿਹੀ ਅਵਾ ਚ ਕਿਹਾ
ਹੋਵੇ:

ਤੂੰ ਬਿਮਾਰ ਹੈਂ? ਸੁਹੇਲ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਗੁਲਾਬ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਗਰਦਨ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜਿਹੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਕਿਹਾ।

ਹੋਰ ਦੱਸ, ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਸੁਹੇਲ ਭੱਜ ਕੇ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਗਲਾਸੀ ਚ ਨ ਕੇ ਤੋਂ ਭਰ ਕੇ ਪਾਣੀ ਲਿਆਇਆ।

ਥਾ ! ਜਿਵੇਂ ਗੁਲਾਬ ਨੂੰ ਮਸਾਂ ਸਾਹ ਆਇਆ ਹੋਵੇ।

ਤੈਨੂੰ ਬਿਮਾਰ ਹੋਏ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ? ਸੁਹੇਲ ਨੇ ਗੁਲਾਬ ਤੇ ਪਾਣੀ ਛਿੜਕਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਆਹੀ, ਕੋਈ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੋਏ ਨੇ। ਗੁਲਾਬ ਨੇ ਕਮੌਰ ਜਿਹੀ ਅਵਾ ਚ ਕਿਹਾ।

ਤੈਨੂੰ ਨਾ ਦੇ ਸਾਥੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪਿਆਇਆ? ਸੁਹੇਲ ਨੇ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾ ਪੁੱਛਿਆ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਖਿੜਿਆ ਸੀ, ਸਭ ਲਈ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਮੁਰਝਾ ਗਿਆ ਹਾਂ ਤਾਂ.....। ਗੱਲ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਮਨ ਭਰ ਆਇਆ।

ਤੂੰ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ, ਮੈਂ ਹੋਰ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਸੁਹੇਲ ਫਿਰ ਗਲਾਸੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨ ਕੇ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਸੁਹੇਲ! ਰੋਟੀ ਖਾ ਲੈ, ਬੇਟਾ! ਪਾਪਾ ਨੇ ਸੁਹੇਲ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਵਾ ਦਿੱਤੀ।

ਨਹੀਂ ਪਾਪਾ, ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ। ਸੁਹੇਲ ਪਾਪਾ ਵੱਲ ਬਿਨਾਂ ਦੇਖੇ ਗੁਲਾਬ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਆਹ ਪਾਣੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਣ ਚੱਲਿਆ? ਤੇਰੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਚ ਕੀ ਹੈ? ਸੁਹੇਲ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਿਆ ਕਿਹਾ।

ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਬੂਟਿਆਂ ਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਸੁਹੇਲ ਨੂੰ ਰੋਹ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ।

ਅੱਛਾ! ਤੂੰ ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਦ ਪਾਉਣ ਚੱਲਿਆਂ?

ਪਾਪਾ ਨੇ ਸੁਹੇਲ ਦੇ ਹੱਥ ਸੁੱਕੇ ਗੋਹੇ ਨਾ ਲਿੱਬੜੇ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ।

ਤੂੰ ਇਹ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਐ। ਸੁਹੇਲ ਨੂੰ ਗੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਚ ਰੋਹ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਦੇਖ, ਕਾਟੋ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਹਾਂ-ਹਾਂ, ਇਹ ਭਲਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਨਾਲ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ ਮੰਡਲਾ ਰਹੀਆਂ ਤਿਤਲੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਹਾਮੀ ਭਰੀ। ਗੁਟਾਰਾਂ ਵੀ ਸੁਹੇਲ ਨਾ ਖੇਡਣ ਆ ਗਈਆਂ। ਸੁਹੇਲ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾ ਖੇਡਣ ਚ ਰੁੱਝ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਉਹਨੂੰ ਭੁੱਖ-ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਦੋਂ ਦੋ- ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਬੀਤ ਗਏ।

ਆਹਾ! ਗੁਲਾਬ ਖਿੜ ਗਿਆ, ਤਿਤਲੀ ਗੁਲਾਬ ਤੇ ਮੰਡਲਾਉਂਦੀ ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਸੁਹੇਲ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਗੁਲਾਬ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਖੇੜੇ ਤੇ ਸੀ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਬੋਆਂ ਫੈਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਕਾ ਜਿਹਾ ਭੁੰਡ ਉਸ ਤੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

ਉਰੇ ਆ, ਸੁਹੇਲ! ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸੱਚਾ ਆੜੀ ਹੈਂ। ਗੁਲਾਬ ਨੇ ਭਰੇ ਮਨ ਨਾ ਕਿਹਾ।

ਹਾਂ-ਹਾਂ, ਤੂੰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਆੜੀ ਹੈਂ, ਸੁਹੇਲ ਨੇ ਗੁਲਾਬ ਤੇ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿ, ਸੁਹੇਲ ! ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਸਾਥੀ ਪੌਦੇ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਹੈ, ਬਿਰਖਾਂ-ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਰ ਵੀਂ ਅਵਾ ਆਈ।

ਛੁੱਟੀ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜ ਗਈ। ਸੁਹੇਲ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕੇ ਗੁਲਾਬ ਵੱਲ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਫੇਰ ਆਉਂਗਾ.....!

ਅੱਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਪਾ - ਪਾ	:	ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ
ਕੁਮਾਏ	:	ਮੁਰਝਾਏ, ਕਮਰ ਹੋਏ
ਰੋ	:	ਲਹਿਰ, ਵਲਵਲਾ, ਵਿਚਾਰ-ਵੇਗ
ਬੋਆਂ	:	ਸੁਰੰਧੀਆਂ
ਮਨ ਭਰ ਆਉਣਾ	:	ਦਿਲ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਣਾ
ਰੇਹ	:	ਉਹ ਖਾਦ ਜੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਮਲ-ਮੂਤਰ ਤੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਰੂੜੀ ਦੀ ਖਾਦ
ਮੰਡਲਾਉਣਾ	:	ਆ - ਦੁਆ ਘੁੰਮਣਾ, ਚੱਕਰ ਕੱਟਣਾ
ਆੜੀ	:	ਸਾਥੀ, ਮਿੱਤਰ, ਦੋਸਤ

ਪਾਠ- ਅਭਿਆਸ

1. ਹਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ :-

- ਉ. ਸੁਹੇਲ ਬੱਸ ਚ ਬੈਠਾ ਆ - ਦੁਆ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।
- ਅ. ਉੱਥੇ ਕੋਈ..... ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
- ੲ. ਇੱਕ..... ਕੰਧ ਤੋਂ ਦੀ ਲੰਘੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।
- ਸ. ਤਿਤਲੀ ਗੁਲਾਬ ਤੇ..... ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।
- ਹ. ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸੱਚਾ..... ਹੈਂ।

2. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:-

- ਉ. ਹਵਾ ਚੱਲਣ ਨਾ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਕਿਵੇਂ ਛਣਕ ਰਹੇ ਸਨ?
- ਅ. ਸੁਹੇਲ ਨੇ ਮੂੰਗਫੀ ਦੀਆਂ ਗਿਰੀਆਂ ਕਿਸ-ਕਿਸ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ?
- ੲ. ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਪੌਦਾ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਮਾਰ ਸੀ?
- ਸ. ਸੁਹੇਲ ਨੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਪੌਦੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ?
- ਹ. ਇਹ ਤੂੰ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸੁਹੇਲ ਨੂੰ ਇਹ ਬਦ ਕਿਸ ਨੇ ਆਖੇ?

3. ਇਸ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮਾਸੀ ਬਦ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ:-

ਆ - ਦੁਆ, ਪਾ - ਪਾ, ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ, ਤਾਂਗਾ-ਰਿਕਾ, ਕੋਈ-ਕੋਈ, ਮੂਹਰੇ-ਮੂਹਰੇ, ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ, ਦੋ-ਚਾਰ, ਦੋ-ਤਿੰਨ, ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ, ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ, ਭੁੱਖ-ਪਿਆਸ, ਬਿਰਖਾਂ-ਬੂਟਿਆਂ
ਇਹਨਾਂ ਸਮਾਸੀ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ।

4. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਬਦ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚਲੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝੋ:

ਦਰ ਤ	-	ਰੁਖ
ਮੱਛੀਆਂ	-	ਸਭਲਿਆਂ
ਕਾਟੋ	-	ਗਿਲਹਰੀ
ਬਿੱਲੀ	-	ਕਿਲੀ
ਗੁਲਾਬ	-	ਗੁਲਾਬ
ਬੋ	-	ਸੁਗੰਧ

5. ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਹੀ ਅਰਥ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਬਦ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ:

ਹੌਂ	-	ਖੀਰੇ
ਆੜੀ	-	ਸਿਰ
ਕਰੀਬ	-	ਲਗਭਗ
ਕੋ	-	ਪਾਸ
ਵੱਲ	-	ਔਰ

ਆਪਣੇ ਘਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਵੇਖੋ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਓ।

ਮੈਂ ਸੋਹਣਾ-ਸੋਹਣਾ ਲਿਖਾਂਗੀ

ਨਿੰਮੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੋ ਬੈਠੀ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਮਿਠੀ ਆ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੇਖ ਅਤੇ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਣੀ ਸੀ।

ਨਿੰਮੀਏ! ਨੀ ਨਿੰਮੀਏ! ਆ ਗੀਟੇ ਖੇਡੀਏ, ਇਹ ਨਿੰਮੀ ਦੀ ਸਹੇਲੀ ਪੰਮੀ ਦੀ ਅਵਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਆਈ ਹੁਣੇ, ਦੋ ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਆਈ, ਨਿੰਮੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਨਿੰਮੀ ਤੇ -ਤੇ ਲਿਖਣ ਲੱਗ ਪਈ।

ਨਿੰਮੀ! ਏਨੀ ਕਾਹੀ-ਕਾਹੀ ਨਾ ਲਿਖ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੇਰੀ ਲਿਖਾਈ ਔਖੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠ ਕੇ ਲਿਖ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਮਾਤਾ ਜੀ! ਕੋਈ ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਕੰਮ ਮੁਕਾ ਕੇ ਖੇਡਣ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਨਿੰਮੀ ਬੋਲੀ।

ਵੇਖ ਬੇਟੀ! ਪਹਿਲਾਂ ਸਕੂਲ ਦਾ ਕੰਮ ਮੁਕਾ ਲੈ। ਪੰਮੀ ਨਾ ਫੇਰ ਖੇਡ ਲਈ। ਨਾ ਅਜੇ ਬਾਹਰ ਧੁੱਪ ਹੈ। ਹੁਣ ਨਿਚੱਲੀ ਹੋ ਕੇ ਲਿਖ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪੰਮੀ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਪੁੱਤਰ! ਤੂੰ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਆਵੀਂ, ਫਿਰ ਦੋਵੇਂ ਮਿ ਕੇ ਖੇਡੋ।

ਚੰਗਾ, ਆਂਟੀ ਜੀ, ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਪੰਮੀ ਚਲੀ ਗਈ।

ਮੰਮੀ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਲਿਖਾਈ ਗੰਦੀ ਹੈ? ਐਨੀ ਤਾਂ ਸੋਹਣੀ ਐ! ਨਿੰਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਨਿੰਮੀ ਬੇਟੀ! ਜਿਹੜੀ ਲਿਖਾਈ ਸੁਖਾੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਉਹ ਸੋਹਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਲਿਖਿਆ ਮੈਨੂੰ ਔਖਿਆਂ ਹੋ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਤੂੰ ਹੀ ਦੱਸ, ਇਹ ਲਿਖਾਈ ਕਿਹੋ-ਜਿਹੀ ਹੈ? ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ।

ਚਲੋ, ਪੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਔਖੀ, ਭਾਵੇਂ ਸੌਖੀ। ਹੋਰ ਦੱਸੋ, ਕੀ ਇਹ ਦਾ ਹੈ, ਸੋਹਣੀ ਲਿਖਾਈ ਦਾ? ਨਿੰਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਨਿੰਮੀ ਪੁੱਤਰ! ਤੂੰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲੈ, ਜੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਅਸਾਨੀ ਨਾ ਤੇ ਠੀਕ-ਠੀਕ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਸੋਹਣਾ ਲਿਖਿਆ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਂ-ਸੁਥਰੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਹੋਣ ਤਾਂ ਵੇਖਣ ਵਾ ਨੂੰ ਮਿ ਦੀ ਹੈ। ਸੋਹਣੀ ਲਿਖਾਈ ਵੀ ਇਵੇਂ ਹੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਵੀ ਜਦ ਕੋਈ ਸੋਹਣਾ-ਸੋਹਣਾ ਕਰਕੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿ ਦੀ ਹੈ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਕਿਹਾ, ਸੋਹਣੀ ਲਿਖਾਈ ਦੇ ਕਈ ਲਾਭ ਹਨ। ਹੁਣ ਚਿੱਠੀ ਉੱਤੇ ਪਤਾ ਲਿਖਣਾ ਸਧਾਰਨ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਤਾਂ ਵੀ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਰੂਰੀ ਚਿੱਠੀਆਂ ਭੇੜੀ ਲਿਖਾਈ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ। ਡਾਕੀਆ ਭਲਾ ਕੀ ਕਰੇ, ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਮੰਮੀ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹਾਂ। ਬੱਸ, ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਕੰਮ ਮਿ ਆ ਹੈ, ਉਹ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਲੈ ਨਿੰਮੀ, ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆ ਗਈ। ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਚੌਥੀ ਵਿੱਚ ਸਾਂ, ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਮੇਰੇ ਨਾ ਪੜ੍ਹਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰੀ ਸਹੇਲੀ ਵੀ ਸੀ। ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਆਰ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਸੋਹਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਬੇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਦੇਖ ਕੇ ਖਿੜ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਜੇ ਗੱਲ ਕਰ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਨਿੰਮੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਬੋਲ ਪਈ, ਮੰਮੀ ਜੀ, ਤੁਹਾਡੀ ਲਿਖਾਈ ਕਿਹੋ-ਜਿਹੀ ਹੈ?

ਮੈਂ ਇਹੀ ਤਾਂ ਦੱਸਣ ਲੱਗੀ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਲਿਖਾਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਏਨੀ ਸੋਹਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫਿਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੋਹਣਾ ਲਿਖਣ ਦਾ ਢੰਗ ਦੱਸਿਆ। ਹੌਂ-ਹੌਂ ਮੇਰੀ ਲਿਖਾਈ ਵੀ ਸੋਹਣੀ ਹੋ ਗਈ।

ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੁਖਾੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਅਰਾਮ ਨਾ ਬੈਠ ਕੇ ਲਿਖੋ। ਦੂਜਾ, ਕਲਮ ਜਾਂ ਪੈਨ ਅਜਿਹਾ ਵਰਤੋ ਜਿਸ ਨਾ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਤੀਜਾ, ਹਰ ਅੱਖਰ ਦੀ ਬਣਾਵਟ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ

ਤਾਂਜੋ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ ਸਪ ਟ ਪਛਾਣੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਸਿਹਾਰੀ, ਬਿਹਾਰੀ, ਕੰਨਾ ਆਦਿ ਲਗਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਠੀਕ ਥਾਂ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ। ਹੋਰ ਦੱਸੋ, ਮੰਮੀ ਜੀ! ਨਿੰਮੀ ਬੋਲੀ।

ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ ਇੱਕੋ-ਜਿੰਨੀ ਥਾਂ ਘੇਰਦੇ ਹਨ, ਬੱਸ ਉੜੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ। ਸੋ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ ਇੱਕੋ-ਜਿੱਡੇ ਪਾਏ ਜਾਣ। ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਵਿੱਥ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇ। ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਵਿੱਥ ਵੀ ਇੱਕੋ-ਜਿੰਨੀ ਹੋਵੇ। ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਪੈਰੇ ਬਣਾਏ ਜਾਣ। ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਹਾੀਆ ਛੱਡਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਾਈ ਸੋਹਣੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ , ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਮੰਮੀ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੀ ਸਹੇਲੀ ਵਾੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਵਿੱਚੇ ਰਹਿ ਗਈ, ਨਿੰਮੀ ਨੇ ਯਾਦ ਕਰਵਾਇਆ।

ਲੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਈ ਸਾਂ। ਮੈਂ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਇੱਕੋ-ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਿਹਨਤੀ ਤੇ ਹੁੰ ਆਰ ਸਾਂ। ਪਰ ਨੰਬਰ ਮੇਰੇ ਵੱਧ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ।

ਉਹ ਕਿਉਂ? ਨਿੰਮੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਬੋਲ ਪਈ।

ਸੋਹਣੀ ਲਿਖਾਈ ਕਰਕੇ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕੋ-ਜਿਹਾ ਲਿਖਦੀਆਂ ਹੋ। ਪਰ ਸੋਹਣੀ ਲਿਖਾਈ ਵਾ ਪਰਚੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੰਬਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਈ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਖਿੜ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਨੰਬਰ ਦੇਣ ਲੱਗਿਆਂ ਰਕ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗੱਲ ਤਮ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਤਾਂ ਮੰਮੀ ਜੀ, ਮੈਂ ਵੀ ਸੋਹਣਾ-ਸੋਹਣਾ ਲਿਖਿਆ ਕਰਾਂਗੀ, _ ਹੋਈ ਨਿੰਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਔਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਕਾਹੀ-ਕਾਹੀ	-	ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ, ਜਲਦੀ ਨਾ
ਟਿਕਾਣਾ	-	ਕਿਸੇ ਚੀ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਟਿਕਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ
ਬਣਾਵਟ	-	ਬਣਤਰ
ਹਾੀਆ	-	ਕਾ ਦੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਾਲੀ ਛੱਡੀ ਥਾਂ
ਨਿਚੱਲੀ	-	ਅਚੱਲ, ਾਂਤ, ਅਡੋਲ
ਖਿੜ	-	ਚਿੜ, ਿੱਸਾ, ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ
ਵਿੱਥ	-	ਾਸਲਾ, ਦੂਰੀ, ਰਕ
ਕੋੜੀ	-	ਭੱਦੀ, ਭੈੜੀ

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

1. ਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ-

ੳ. ਜਿਹੜੀ ਲਿਖਾਈ ਸੁਖਾੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਉਹਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅ.ਦੇ ਕਈ ਲਾਭ ਹਨ।

- ੲ. ਹਰ ਅੱਖਰ ਦੀ.....ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।
 ਸ. ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ.....ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ਹ. ਬਦਾਂ ਵਿਚਕਾਰਲੀ.....ਇੱਕੋ-ਜਿੰਨੀ ਹੋਵੇ।

2. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ-

- ੳ. ਨਿੰਮੀ ਨੂੰ ਗੀਟੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਕਿਸ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ?
 ਅ. ਨਿੰਮੀ ਕਾਹ 1-ਕਾਹ 1 ਕਿਉਂ ਲਿਖ ਰਹੀ ਸੀ?
 ੲ. ਕਈ ਵਾਰ ਰੂਰੀ ਚਿੱਠੀਆਂ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ?
 ਸ. ਨਿੰਮੀ ਨੂੰ ਸੋਹਣਾ ਲਿਖਣ ਦੇ ਗੁਰ ਕਿਸ ਨੇ ਦੱਸੇ?
 ਹ. ਕਿਹੋ-ਜਿਹੀ ਲਿਖਾਈ ਲਿਖਣ ਵਾੇ ਨੂੰ ਵੱਧ ਅੰਕ ਮਿ ਦੇ ਹਨ?

3. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ-

ਚਿੱਠੀ	-	ਚਿਟ੍ਰੀ
ਉੱਤਰ	-	ਤਜਰ
ਤੇਰੀ	-	ਤੁਮ੍ਹਾਰੀ
ਫੇਰ	-	ਫਿਰ
ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ	-	ਆਂਖੋਂ ਕੋ
ਸੋਹਣਾ	-	ਸੁਨਦਰ
ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ	-	ਠੀਕ ਟਰਹ
ਦੋਵੇਂ	-	ਦੋਨੋਂ

4. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਾਕ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ-

जब पत्र पर पता ही ठीक तरह नहीं लिखा होता तो पत्र पहुँचे कैसे?

5. ਇਸ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਲਕੀਰੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖੋ-

- ਨਿੰਮੀ ਤੇ - ਤੇ ਲਿਖਣ ਲੱਗ ਪਈ।
- ਏਨੀ ਕਾਹ 1-ਕਾਹ 1 ਨਾ ਲਿਖ।
- ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਮਿ ਆ ਕੰਮ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮਾਸੀ ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹੇ ਪਾਠਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਸਮਾਸੀ ਬਦ ਲੱਭੋ।

ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਜੀ

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਨ। ਆਪ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ 1 ਅਪਰੈਲ, 1621ਈ: ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਘੋੜ-ਸਵਾਰੀ ਅਤੇ ਸਤਰ-ਵਿੱਦਿਆ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਈ ਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਵਾਈ।

ਆਪ ਦਾ ਵਿਆਹ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਬਣੇ। ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਬੜੇ ਠਾਂਤ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਆਪ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਂ ਤਿਆਗ ਮੱਲ ਸੀ। ਆਪ ਬਹਾਦਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਨ। ਮੁਲੋਂ ਜਾਂ ਨਾ ਯੁੱਧਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤੇ ਦੇ ਬ ਜੌਹਰ ਦਿਖਾਏ। ਉਦੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਬਕਾਲੇ ਨਗਰ ਜਾ ਕੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਸਥਾਨ ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਲਗ-ਪਗ 20 ਸਾਲ ਇਕਾਂਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ। ਅੱਠਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿ ਨ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਮਿੀ।

ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਪੰਜਾਬ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਵਾਹਗਿਆਣਾ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਮਲ ਸਨ), ਦਿੱਲੀ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਬਿਹਾਰ, ਬੰਗਾਲ, ਅਸਾਮ (ਹੁਣ ਵਾਹਗਿਆਣਾ ਦੇ ਆਦਿ ਥਾਂਵਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਆਪ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਨਗਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਆਪ ਦੇ ਸਲੋਕ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ਚਿੱਤਰ-ਕਲਾ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ-ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਪ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੁਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗੇਜ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਔਰੰਗੇਜ਼ ਧਾਰਮਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਬੜਾ ਕੱਟੜ ਸੀ। ਉਹ ਬਰਦਸਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਮੀਰ ਦੇ ਕੁਝ ਪੰਡਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦੁੱਖ ਭਰੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਮੀਰੀ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਆਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਿਆ ਚੁੱਕਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਤਦ ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਆਪ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਇਹ ਦਲੇਰੀ ਭਰਿਆ ਉੱਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀਰ-ਬਰਦਸਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਣ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਬਣ ਜਾਣਗੇ।

ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੇ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਚੱਲ ਪਏ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਰਿੰਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਲਿਜਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਾਕਮਾਂ ਅੱਗੇ ਝੁਕਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 11 ਨਵੰਬਰ, 1675 ਈ: ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਵਿੱਚ ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਥਾਨ ਤੇ ਹੁਣ ਸੀਸ ਗੰਜ ਸਾਹਿਬ ਨਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਮ ਲੋਕ-ਲਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉੱਠਣੇ-ਠੁਰੇ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਬਦ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤੁ ਆਨ ।

ਔਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:-

- ਨਿਪੁੰਨ : ਮਾਹਰ, ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਹੁੰ ਆਰ
- ਜੌਹਰ ਦਿਖਾਉਣੇ : ਹੱਥ ਵਿਖਾਉਣੇ, ਕਮਾਲ ਕਰ ਕੇ ਦਿਖਾਉਣਾ
- ਇਕਾਂਤ : ਜਿੱਥੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਵੇਕ
- ਕੱਟੜ : ਹਠੀਆ, ਚਿੰਦੀ, ਬਹੁਤ ਪੱਕਾ
- ਬਰਦਸਤੀ : ਚੌਰਾਵਰੀ, ਵਧੀਕੀ, ਬਦੋਬਦੀ
- ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦੇਣਾ : ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਦੇਣਾ, ਕਤਲ ਕਰਨਾ

1. ਦੱਸੋ:

- (ੳ) ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹੜੇ ਦੋ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਸੀ?
 (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਂ ਕੀ ਸੀ?
 (ੲ) ਛੇਵੇਂ ਤੇ ਅੱਠਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕੀ ਨਾਂ ਸੀ?
 (ਸ) ਕ ਮੀਰ ਦੇ ਪੰਡਤ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲੋਂ ਦੁਖੀ ਸਨ?
 (ਹ) ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸੀਸ ਗੰਜ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ?

2. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ :

ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣਾ, ਜੌਹਰ ਦਿਖਾਉਣਾ, ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰਨਾ।

3. ਹੇਠਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	:	ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ	ਹਰਿਆਣਾ	:	ਹਰਿਆਣਾ
ਸਪੁੱਤਰ	:	ਸਪ੍ਰੁਤ	ਹੋਇਆ	:	ਹੁਆ
ਸਥਾਨ	:	ਸਥਾਨ	ਨਿਪੁੰਨ	:	ਨਿਪੁਣ
ਮਹਾਂਪੁਰਖ	:	ਮਹਾਪੁਰੁਖ	ਵਿਆਹ	:	ਵਿਵਾਹ
ਸਤਰ	:	ਸ਼ਸ਼ਤਰ	ਸੁਭਾਅ	:	ਸੁਖਭਾਵ
ਭਾਸ਼ਾ	:	ਭਾਸ਼ਾ	ਭਗਤੀ	:	ਭਕਿਤ
ਤਿਆਗ	:	ਤਿਆਗ	ਸਥਾਨ	:	ਸਥਾਨ

4. ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਹੀ ਅਰਥ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਬਦ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੋ:

ਕੁਰਬਾਨੀ	:	ਕੁਰਬਾਨੀ
ਮੌਤ	:	ਮੌਤ
ਲੋੜ	:	ਲੋੜ
ਡਰ	:	ਡਰ
ਹਾਕਮ	:	ਹਾਕਮ
_ ਲਮ	:	_ ਲਮ

5. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਕੀਰੇ ਬਦ ਵੇਖੋ:

- (ੳ) ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਨ।

- (ਅ) ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨਾ ਹੋਇਆ।
- (ੲ) ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਨਗਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ।
- (ਸ) ਕੁਝ ਕ ਮੀਰੀ ਪੰਡਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਆਏ।

ਇਹ ਲਕੀਰੇ ਬਦ ਕਿਰਿਆ- ਬਦ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਕਿਰਿਆ- ਬਦ ਤੋਂ ਕੰਮ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਠ ਵਿੱਚੋਂ ਅਜਿਹੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਿਰਿਆ- ਬਦ ਚੁਣੋ।

ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ

ਲੁੰਬੜੀ ਬਾਹਰਲੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਵੀ ਚੰਦਰੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਚੰਦਰੀ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਲਈ ਕੋਈ ਤਰਸ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇੱਕ ਵਾਰ ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਨੂੰ ਰਾਤ ਭਰ ਿਕਾਰ ਨਾ ਮਿਿਆ। ਜਦੋਂ ਥੱਕ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਨਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਤੇ ਭੁੱਖੇ ਢਿੱਡ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੜ ਕੇ ਸੌ ਗਈ।

ਪਰਾਂ ਦੀ ਫੜਫੜਾਹਟ ਸੁਣ ਕੇ ਤੜਕਸਾਰ ਉਹਦੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ। ਇੱਕ ਜੰਗੀ ਕੁੱਕੜ ਲਾਗਲੀ ਝਾੜੀ ਚੋਂ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਕੇ ਇੱਕ ਰੁੱਖ ਦੇ ਟਾਹਣ ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਾ ਸੀ।

ਕੁੱਕੜ ਨੂੰ ਵੇਖਣਸਾਰ ਹੀ ਉਹਦੀ ਭੁੱਖ ਜਾਗ ਪਈ। ਉਹ ਕੁੱਕੜ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਖਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਜਿਸ ਟਾਹਣੀ ਉੱਤੇ ਕੁੱਕੜ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਹੇਠ ਨਦੀ ਦਾ ਤੇ ਵਹਿਣ ਸੀ। ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਨੇ ਕੁੱਕੜ ਨੂੰ ਦਬੋਚਣ ਲਈ ਪੂਰੇ ਰ ਨਾ ਛਾ ਮਾਰੀ। ਕੁੱਕੜ ਆਉਣ ਵਾ ਤਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੁਚੇਤ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਹ ਫੜ-ਫੜ ਕਰਕੇ ਉੱਡਿਆ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਟਾਹਣ ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਾ।

ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਕੁਝ ਚਿਰ ਾਲੀ ਟਾਹਣ ਨਾ ਲਮਕਦੀ ਰਹੀ। ਜਦੋਂ ਬਾਂਹਵਾਂ ਹੰਭ ਗਈਆ ਤਾਂ ਉਹ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਡਿਗ ਪਈ। ਉਹਨੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵੱਲ ਆਉਣ ਲਈ ਹੱਥ-ਪੈਰ ਮਾਰੇ ਪਰ ਨਦੀ ਦਾ ਵਹਿਣ ਉਹਨੂੰ ਰੋੜ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ।

ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਹਿਣ ਤੇ ਹਵਾ ਦੇ ਥਪੇੜਿਆਂ ਨੇ ਬੇਹੋ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨੂੰ ਨਦੀ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਜਾ ਸੁੱਟਿਆ।

ਜਦੋਂ ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਨੂੰ ਹੋ ਆਈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆ - ਦੁਆ ਚੀਵਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਲੱਗੀ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਈ। ਵੰਨ- ਸੁਵੰਨੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਹਿਰਨ, ਬਾਂਦਰ, ਰਗੋ, ਕੰਡਿਆਲਾ, ਬਤਕ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਸਨ। ਭੁੱਖਣ- ਭਾਣੀ ਲੁੰਬੜੀ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਦੋਹ-ਚਹੁੰ ਨੂੰ ਦਬੋਚ ਕੇ ਆਪਣਾ ਢਿੱਡ ਭਰ ਲਵੇ ਪਰ ਉਹਦੇ ਕੋਂ ਤਾਂ ਉੱਠਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਅੰਗ-ਅੰਗ ਦੁਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋ ਆਈ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਂਦਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ?”

ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਚੰਦਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਦੀ ਪਾਰਲੇ ਜੰਗ ਦੀ ਲੁੰਬੜੀ ਹਾਂ।”

ਤੂੰ ਇੱਥੇ ਕੀ ਕਰਨ ਆਈ ਹੈਂ?” ਬੁੱਢਾ ਰਗੋ ਕੁਝ ਅਗਾਂਹ ਹੋਇਆ।

ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਭੋ ਪਣ ਦਾ ਅੰਦਾ ਲਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੀ ਕੋਈ ਲੁੰਬੜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖੀ। ਉਹਨੇ ਕਹਾਣੀ ਘੜਦਿਆਂ ਆਖਿਆ, ਬਾਬਾ, ਮੇਰੀ ਦੁੱਖ -ਭਰੀ ਕਹਾਣੀ ਬੱਸ, ਏਨੀ ਕੁ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਘਾਹ ਖਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲੱਗੀ ਸਾਂ, ਜਦੋਂ।”

ਬੁੱਢੇ ਰਗੋ ਨੇ ਉਹਦੇ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ, ਚੰਦਰੀਏ! ਤੇਰੇ ਦੰਦ ਵੀ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੇ ਨੇ ਤੇ ਨਹੁੰਦਰਾਂ ਵੀ। ਇਹੋ- ਜਿਹੇ ਦੰਦ ਤੇ ਨਹੁੰਦਰਾਂ ਘਾਹ ਖਾਣ ਵਾ ਜਨੌਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ।”

ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਰਗੋ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਹਿਮ ਗਈ। ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਦੰਦ ਤੇ ਨਹੁੰਦਰਾਂ ਲੁਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਹੌੀ ਜਿਹੀ ਬੋਲੀ, ਨਹੁੰਦਰਾਂ ਤੇ ਦੰਦ ਤਾਂ ਰੱਬ ਨੇ ਬਣਾਏ ਨੇ।”

ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਲੁੰਬੜੀ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਤੇ ਨਹੁੰਦਰਾਂ ਬਾਰੇ ਘੁਸਰ- ਮੁਸਰ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ।

ਬਤਕ ਨੇ ਕੁਐਂਕ- ਕੁਐਂਕ ਕੀਤੀ, ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੀ ਕਹਾਣੀ ਤਾਂ ਸੁਣ ਲਵੋ, ਬਤਕ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਸਾਰੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ।

ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਮੁੜ-ਰੂ ਕੀਤੀ, ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲੱਗੀ ਸਾਂ ਕਿ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਡਿਗ ਪਈ। ਵਹਿਣ ਨਾ ਰੁੜ੍ਹ ਕੇ ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਆ ਗਈ ਹਾਂ। ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਰੱਖੋ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਮਾਰੋ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਸ ਹਾਂ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਬੋੜਾ ਘਾਹ ਰੂਰ ਦਿਓ। ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਐ।”

ਦੂਜੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਨ ਪਸੀਜ ਗਿਆ।

ਰਗੋ ਨੇ ਘਾਹ ਲਿਆ ਕੇ ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਅੱਗੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਲੁੰਬੜੀ ਵੀ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਘਾਹ ਦੀਆਂ ਤਿੜ੍ਹਾਂ ਚਿੱਥਣ ਲੱਗ ਪਈ।

ਜੀਵ ਇੱਕ -ਇ ਕ ਕਰਕੇ ਉੱਥੋਂ ਜਾਣੇ-ਰੂ ਹੋ ਗਏ।

ਬੁੱਢਾ ਰਗੋ ਉੱਥੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਇਹ ਘਾਹ ਖਾ ਕੇ ਵਾਪਸ ਚਲੀ ਜਾਵੀਂ।”

ਕੋਈ ਹੋਰ ਵੇ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਲੁੰਬੜੀ ਝਪਟਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੁੱਢੇ ਰਗੋ ਨੂੰ ਦਬੋਚ ਲੈਂਦੀ ਤੇ ਮਾਰ ਦਿੰਦੀ ਪਰ ਨਿਢਾਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਨੂੰ ਹਿੱਲਣਾ ਵੀ ਔਖਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਤਰਲਾ ਲੈ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਪੱਥਰਾਂ ਨਾ ਵੱਜ-ਵੱਜ ਕੇ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਕਮੌਰ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿਨ ਇੱਥੇ ਰਹਿ ਲੈਣ ਦਿਓ। ਕੁਝ ਵੱਲ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੈਂ ਆਪੇ ਚਲੀ ਜਾਵਾਂਗੀ।”

ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਕੇ ਬੁੱਢਾ ਰਗੋ ਵੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਬੁੱਢਾ ਰਗੋ ਨ ਰਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ ਥੂ-ਥੂ ਕਰਕੇ ਬੁੱਕ ਦਿੱਤਾ।

ਢਿੱਡ ਾਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਹੋਰ ਨਿਢਾਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਮੋਰੀ ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਕਰਕੇ ਉਹ ਉੱਠਣ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਤੇ ਤਰਸ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।

ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਭੁੱਖੀ ਪਈ ਰਹੀ। ਰਾਤ ਵੇਂ ਇੱਕ ਰਗੋ ਘੁਰਨੇ ਵੱਲ ਪਰਤ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾ ਲੁੰਬੜੀ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਹੌੜੀ-ਹੌੜੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਲੁੰਬੜੀ ਮੁਸਕਰਾਈ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਝਿਜਕ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ।

ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਰਗੋ ਨੂੰ ਪੰਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਬੋਚ ਲਿਆ।

ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਲੁੰਬੜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਤਾਕਤ ਪਰਤ ਆਈ। ਹੁਣ ਉਹਦਾ ਢਿੱਡ ਵੀ ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਆਕੜ ਭੰਨੀ ਤੇ ਜੰਗ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਈ।

ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਰਗੋ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਗੁੰਮ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਕੱਲਾ-ਕਾਰਾ ਰਗੋ ਕਦੀ ਵੀ ਪਰਤ ਕੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ।

ਕੋਈ ਅਣਦਿਸਦਾ ਦੁ ਮਣ ਸੀ ਜੀਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਦਿਨ ਵੇਂ ਅਲੂਏਂ ਰਗੋ ਨਾ ੂ ਬ ਖੇਡਦੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਹੀਲੇ ਹਸਾਉਣ ਦੀ ਕੋ ਸ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨਾ ਬਹਿ ਕੇ ਉਹ ਘਾਹ ਖਾਣ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਵੀ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ।

ਰਗੋ ਬਹੁਤ ਭੋ ਸਨ। ਉਹ ਦਿਨ ਵੇਂ ਆਪਣੀ ਮੁਸੀਬਤ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਰਾਤ ਵੇਂ ਤਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘਿਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਭੋਲੂ, ਪੀ ਾ, ਛੋਟੂ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਰਗੋ ਖੇਡਦੇ- ਖੇਡਦੇ ਦੂਰ ਨਿਕ ਗਏ। ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਿਆਂ ਗੂੜ੍ਹਾ ਹਨੇਰਾ ਫੈਲ ਗਿਆ। ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਦ੍ਰ ਵੇਖਿਆ। ਉਹ ਸਹਿਮ ਕੇ ਖਲੋ ਗਏ। ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਕਿਸੇ ਇਕੱਲੇ ਰਗੋ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਹਿ ਕੇ ਇੱਕ ਰਗੋ ਤੇ ਝਪਟਾ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਉਹਦੀ ਚੀਰ-ਫਾੜ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ। ਰਗੋ ਨੂੰ ਦੇ ਗੁੰਮ ਹੋਣ ਦਾ ਭੇਤ ਇਕਦਮ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਉਹ ਏਨੇ ਰੋਹ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਗੋ ਹੋਣ ਦਾ ਚੇਤਾ ਹੀ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਟੁੱਟ ਕੇ ਲੁੰਬੜੀ ਨੂੰ ਪੈ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ- ਨਿੱਕੀਆਂ ਦੰਦੀਆਂ ਨਾ ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਨੂੰ ਕੋਹ ਸੁੱਟਿਆ। ਲੁੰਬੜੀ ਦੇ ਮਰਨ ਦੀ ਬਰ ਇਕਦਮ ਸਾਰੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਈ। ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਗੁੰਮ-ਗੁੰਮਾ ਕੇ ਰਗੋ ਨੂੰ ਦੇ ਡੇਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਬੁੱਢੇ ਰਗੋ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ੀ ਦੀ ਚਮਕ ਵੇਖੀ। ਇਹੋ ੀ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਨੇ ਮੌਕਾ ਮਿ ਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਾਇਦ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਰਗੋ ਨੂੰ ਹੱਥੋਂ ਲੁੰਬੜੀ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਬੁੱਢੇ ਰਗੋ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਇਹ ਤਾਕਤ ਰਗੋ ਨੂੰ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਏਕੇ ਦੀ ਹੈ। ਰਗੋ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਏਕੇ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾ ੇਰ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।”

1. ਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ:-

- ੳ. ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ..... ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ।
 ਅ. ਉਹ ਕੁੱਕੜ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।
 ਏ. ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗਈ।
 ਸ. ਰਗੋ ਾਂ ਦੇ ਗੁੰਮ ਹੋਣ ਦਾ ਇਕਦਮ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ।
 ਹ. ਲੁੰਬੜੀ ਦੇ ਮਰਨ ਦੀ ਬਰ ਸਾਰੇ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਈ।

2. ਇੱਕ -ਦੋ ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:-

- ੳ. ਲੁੰਬੜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਕਿਹਾ-ਜਿਹਾ ਸੀ?
 ਅ. ਕੁੱਕੜ ਕਿੱਥੇ ਬੈਠਾ ਸੀ?
 ਏ. ਲੁੰਬੜੀ ਨੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਖਾਣ ਲਈ ਕੀ ਮੰਗਿਆ ?
 ਸ. ਲੁੰਬੜੀ ਦੇ ਦੰਦ ਕਿਹੋ -ਜਿਹੇ ਸਨ?
 ਹ. ਲੁੰਬੜੀ ਦੇ ਮਰਨ ਦੀ ਬਰ ਕਿਵੇਂ ਫੈਲ ਗਈ?

3. ਇੱਕ-ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:-

1. ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਨੇ ਕਿਹੜੀ ਕਹਾਣੀ ਘੜੀ?
2. ਇੱਕ ਦਿਨ ਰਗੋ ਕੀ ਵੇਖ ਕੇ ਸਹਿਮ ਗਿਆ?
3. ਦਿਨ ਵੇਂ ਚੰਦਰੀ ਲੁੰਬੜੀ ਕੀ ਕਰਦੀ ਸੀ?
4. ਰਗੋ ਾਂ ਦੇ ਗੁੰਮ ਹੋਣ ਦਾ ਭੇਤ ਕਿਵੇਂ ਖੁੱਲ੍ਹਿਆ?
5. ਰਗੋ ਾਂ ਨੇ ਲੁੰਬੜੀ ਦੇ ਤਰੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਟਾਂ ਆ?

4. ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ:-

ਤੜਕਸਾਰ, ਵਹਿਣ, ਹੰਭ, ਤਰਲਾ, ਕੋਹ ਸੁੱਟਣਾ, ਭੇਤ, ਮੌਕਾ

5. (ੳ) ਹੇਠਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ:-

ਸੁਭਾਅ	:	ਸੁਭਾਅ	:	ਹਨੇਰਾ	:	ਅੰਧੇਰਾ
ਟਾਹਣ, ਟਾਹਣੀ	:	ਟਹਨੀ	:	ਦੁ ਮਣ	:	ਦੁਸ਼ਮਨ
ਵਹਿਣ	:	ਬਹਾਵ	:	ਘਾਹ	:	ਬਾਸ
ਬੁੱਢਾ	:	ਬੂਢਾ	:	ਕੱਲਾ-ਕਾਰਾ	:	ਅਕੇਲਾ

ਵੱਸ	:	ਕਸ਼
ਭਿਆਨਕ	:	ਭਯਾਨਕ
ਜਨੌਰ	:	ਜਾਨਕਰ

5. (ਅ) ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਹੀ ਅਰਥ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਬਦ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਬਦ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ :

ਤਰਸ	:	ਦਯਾ	ਹੰਭਣਾ	:	ਥਕ ਜਾਨਾ
ਉਤਸੁਕਤਾ	:	ਜਿਜ਼ਾਸਾ	ਤਾਕਤ	:	ਸ਼ਕਿਤ
ਬਰ	:	ਸਮਾਚਾਰ	ਮੌਕਾ	:	ਅਕਸਰ
ਤਰਲਾ	:	ਸਿੰਨਤ	ਘੁਰਨਾ	:	ਬਿਲ

(ੲ) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

ਕਿਸੀ ਭੀ ਜੰਗਲ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਮੇਂ ਸ਼ਾਯਦ ਯਹ ਪਹਲੀ ਬਾਰ ਹੀ ਹੁਆ ਥਾ ਕਿ ਖਰਗੋਸ਼ਾਂ ਕੇ ਹਾਥੋਂ ਏਕ ਲੋਮਡੀ ਸਾਰੀ ਗਏ ਹੋ। ਬੂਢੇ ਖਰਗੋਸ਼ ਨੇ ਕਹਾ, “ਯਹ ਸ਼ਕਿਤ ਖਰਗੋਸ਼ਾਂ ਕੀ ਨਹੀਂ, ਤਨਕੀ ਏਕਤਾ ਕੀ ਹੈ। ਖਰਗੋਸ਼ ਚਾਹੇਂ ਤੋ ਇਸ ਏਕਤਾ ਸੇ ਸ਼ੇਰ ਕੋ ਭੀ ਸਾਰ ਸਕਤੇ ਹੈਂ।”

ਹੀਦੀ ਜੋੜ-ਮੇਲਾ

ਅੱਜ ਤੋਂ ਲਗ-ਪਗ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬ ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੇ-ਜੀਅ ਨੀਂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿਣਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਕਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿਖੇ ਵਾਪਰਿਆ।

ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੁ ਲ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੁ ਲ ਹਾਕਮ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਚੋਰ ਨਾ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅੱਖੀ ਘੜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮ ਲੂਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਢਾਲ ਬਣੇ। ਮੁ ਲਾਂ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਕਈ ਦਿਨ ਲੜਾਈ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ। ਮੁ ਲੌਜਾਂ ਨੇ ਕਸਮਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਲੜਾਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਉੱਧਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚਲਾ ਰਸਦ-ਪਾਣੀ ਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡਣਾ ਨਾ ਮੰਨੇ ਪਰ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਕ ਰਾਤ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਤੁਰੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾ ਾਲਸਾੌਜ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਅ ਸਨ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੀਂਹ ਵੀ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੁ ਲੌਜ ਕਸਮਾਂ ਤੋੜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੜ੍ਹ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬ ਾਦਿਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਪਾਰ ਕਰ ਗਏ। ਕੁਝ ਪਰਿਵਾਰ ਦਿੱਲੀ ਵੱਲ ਨਿਕ ਗਏ। ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਛੜ ਗਿਆ ਇਸ ਸਥਾਨ ਤੇ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ-ਵਿਛੋੜਾ ਸੌ ਭਿਤ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬ ਾਦੇ ਗੰਗੂ ਨਾ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਸਹੇੜੀ, ਿਲ੍ਹਾ ਰੂਪਨਗਰ ਆ ਗਏ। ਗੰਗੂ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦਾ ਰਸੋਈਆ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਰੱਖਿਆ। ਗੰਗੂ ਦਾ ਮਨ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਮੋਹਰਾਂ ਵਾੀ ਬੈਲੀ ਵੇਖ ਕੇ ਬੇਈਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਮੋਹਰਾਂ ਵਾੀ ਬੈਲੀ ਚੁਰਾ ਲਈ। ਫਿਰ ਇਨਾਮ ਦੇ ਲਾਲਚਵੱਸ ਉਹਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬ ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮੋਰਿੰਡੇ ਦੇ ਕੇ ਗਰਿੰਤਾਰ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ।

ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਠੰਢੇ ਬੁਰਜ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵੀਰਾਨ ਦੀ ਕਚਿਹਰੀ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪੈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪੈਰੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਬਦਲਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਲੜਾਈ ਵੀ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰਦਸਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੂਬਾ ਸਰਹਿੰਦ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਬੱਚੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣ ਜਾਣ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਲੋਕ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਲਮ ਅੱਗੇ ਝੁਕਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਂ ਨੇ ਹੀਦੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਦਰਦਨਾਕ ਘਟਨਾ ਨਾ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸਨਾਟਾ ਛਾ ਗਿਆ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਨੇ ਰੱਬ ਦਾ ਕਰ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਬਾਲ ਲਮ-ਜਬਰ ਅੱਗੇ ਝੁਕੇ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਘਟਨਾ ਸਦੀਆਂ ਬੀਤਣ ਤੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਤੱਕ ਵੱਸੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹੱਥੇ ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਹੀਦੀ ਸਥਾਨ ਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੀਦੀ ਜੋੜ-ਮੇਲਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਇਹਨਾਂ ਮਹਾਨ ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦਿਵਾਨ ਸਜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦਿਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਚ-ਕੋਟੀ ਦੇ ਰਾਗੀ-ਢਾਡੀ ਬੀਰ-ਰਸੀ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਤੇ ਹੀਦੀ ਸਾਕੇ ਨੂੰ ਗਾ ਕੇ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਹਲੂਣਦੇ ਹਨ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੇ ਪੰਜ-ਛੇ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੱਕ ਬ੍ਰੇ ਮਾਰ ਦੁਕਾਨਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਮੇਲਾ ਪਿਛਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਕ-ਸਭਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਵੀ ਇਸ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਸਰਹਿੰਦ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਤਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹਰ ਸਾਲ ਇਹ ਮੇਲਾ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਜੁੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲਮ-ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈ ਕੇ ਮੁੜਦੇ ਹਨ। ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕਾਲਜ, ਹਸਪਤਾਲ, ਬਿਰਧ-ਆਰਮ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ ਹਨ।

ਅੱਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ :

ਸਾਕਾ : ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਜਾਂ ਘਟਨਾ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਹਿਣ ਲਾਇਕ ਹੋਵੇ। ਮ ਲੂਮ : ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਲਮ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਰਸਦ-ਪਾਣੀ : ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀ ਸਮਗਰੀ, ਅੰਨ-ਪਾਣੀ। ਪੈਰੀ : ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦਾ ਦਿਨ। ਸਨਾਟਾ ਛਾ ਜਾਣਾ : ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਹੋ ਜਾਣੀ, ਮੌੀ ਵਰਤ ਜਾਣੀ। ਬ੍ਰੇ ਮਾਰ : ਅਣਗਿਣਤ।

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

1. ਹਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ :-

- ੳ. ਮੁ ਲਾਂ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇਘੇਰਾ ਪਾਇਆ।
- ਅ. ਮੁ ਲੌਜਤੋੜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ ਲੱਗੀ।
- ੲ. ਸਾਹਿਬ ਦਿਆਂ ਨੂੰਬਦਲਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
- ੳ. ਇਹ ਮੇਲਾ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

2. ਇੱਕ-ਦੋ ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :-

- ੳ. ਪਰਿਵਾਰ-ਵਿਛੋੜਾ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਕਿੱਥੇ ਸੌ ਭਿਤ ਹੈ?
- ਅ. ਔਖੀ-ਘੜੀ ਵਿੱਚ ਮ ਲੂਮਾਂ ਦੀ ਢਾਲ ਕੌਣ ਬਣਿਆ?
- ੲ. ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਕੈਦ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ?
- ਸ. ਸੂਬੇਦਾਰ ਵੀਰ ਾਨ ਕੌਣ ਸੀ?
- ਹ. ਹੀਦੀ ਜੋੜ-ਮੇਲਾ ਕਿੱਥੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ?

3. ਉੱਤਰ ਦਿਓ :-

- ੳ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਕਿਉਂ ਛੱਡਿਆ?
- ਅ. ਗੰਗੂ ਕੌਣ ਸੀ? ਉਸ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗਰਿੰਤਾਰ ਕਿਉਂ ਕਰਵਾਇਆ?
- ੲ. ਹੀਦੀ ਜੋੜ-ਮੇਲਾ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
- ਸ. ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੇ ਰੱਬ ਦਾ ਕਰ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ?

4. ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ :-

ਕਸਮ, ਲਮ, ਮ ਲੂਮ, ਦਰਦਨਾਕ, ਬੇ ਮਾਰ, ਰਸਦ-ਪਾਣੀ, ਸਨਾਟਾ

5. ਹੇਠਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ:

ਲਗ-ਪਗ	:	ਲਗਭਗ
ਦੇਸ	:	ਦੇਸ਼
ਜਾਂ	:	ਜੇਨਾਓਂ
ਇਨਾਮ	:	ਪੁਰਸਕਾਰ
ਪ੍ਰੇਰਨਾ	:	ਪ੍ਰੇਰਣਾ
ਬੱਚਿਆਂ	:	ਬੱਚੀਆਂ

6. ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਹੀ ਬਦ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਬਦ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ:

ਸਾਡੇ	:	ਹਮਾਰੇ	ਔਖੀ	:	ਕਠਿਨ
ਮੀਂਹ	:	ਵਰ੍ਯ	ਬਾਕੀ	:	ਸ਼ੇਯ
ਹੜ੍ਹ	:	ਭਾੜ੍ਹ	ਨਿੱਕੇ	:	ਛੋਟੇ

ਆਪਣੇ ਨ ਦੀਕ ਲੱਗੇ ਕਿਸੇ ਮੇਲੇ ਬਾਰੇ ਪੰਜ ਕੁ ਸਤਰਾਂ ਲਿਖੋ।

ਸਾਡਾ ਸਕੂਲ

ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ, ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਧੀਆ,
ਇਹਨੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਜੋਤ ਹੈ, ਜਗਾਈ ਵਧੀਆ।
ਸੋਹਣੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾ , ਨੇ ਿ ਗਾਰੇ ਕਮਰੇ,
ਨਿੱਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ, ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਈ ਵਧੀਆ।

ਇੱਥੇ ਛਾਂਦਾਰ ਬਿਰਖਾਂ ਨੇ, ਲਾਈਆਂ ਰੋਣਕਾਂ।
ਸਾਡੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲਾਂ ਨੇ, ਵਧਾਈਆਂ ਰੋਣਕਾਂ।
ਪੂਰੀ ਿ ਾ ਹੀ ਹੈ ਰਹਿੰਦੀ, ਮਹਿਕਾਈ ਵਧੀਆ।
ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ.....।

ਬਾਹਰ ਕੰਧਾਂ ਉੱਤੇ ਲਿਖੇ, ਉਪਦੇ ਦਿਸਦੇ।
ਚੰਗੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਦਿੰਦੇ, ਇਹ ਸੰਦੇਸ ਦਿਸਦੇ।
ਦਿਲ ਟੁੰਬਦੀ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ, ਲਿਖਾਈ ਵਧੀਆ।
ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ.....।

ਇੱਥੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸਾਨੂੰ, ਥੋੜ ਕੋਈ ਨਾ।
 ਰੋਟੀ ਘਰੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਦੀ ਵੀ, ਲੋੜ ਕੋਈ ਨਾ।
 ਸਕੂਲ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿੱਠੇ, ਪੱਕੀ ਤੇ ਪਕਾਈ ਵਧੀਆ।
 ਹੁੰਦੀ ਸਾਡੇ.....

ਇੱਥੇ ਘੱਟ ਪਾਣੀ, ਘੱਟ ਹੀ ਹਵਾ ਮਿੱਠੀ।
 ਰਤਾ ਢਿੱਲੇ-ਮੱਠੇ ਹੋਈਏ, ਤਾਂ ਦਵਾ ਮਿੱਠੀ।
 ਚੰਗੀ ਸੋਚ ਲਈ ਮਿੱਠੇ, ਅਗਵਾਈ ਵਧੀਆ।
 ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ.....।

ਇੱਥੇ ਮਾਪੇ-ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ, ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਿੱਠਾ।
 ਮਾਪੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ, ਸਭ ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ ਆਪ।
 ਚੰਗੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿੱਠੇ, ਵਡਿਆਈ ਵਧੀਆ।
 ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ.....।

ਅੱਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ :-

ਜੋਤ	:	ਰੋ ਨੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚਮਕ।
ਫਿਰਾ	:	ਵਾਤਾਵਰਨ, ਮਾਹੌਲ।
ਸੰਦੇਸ	:	ਸੁਨੇਹਾ।
ਰੁਚੀ	:	ਦਿਲਚਸਪੀ, ਚਾਹ, ਇੱਛਾ, ਝੁਕਾਅ।
ਫਿਰਗਾਰੇ	:	ਸਜਾਏ ਹੋਏ, ਸੁਆਰੇ ਹੋਏ।
ਉਪਦੇ	:	ਸਿੱਖਿਆ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ, ਨਸੀਹਤ।
ਦਿਲ ਟੁੰਬਦੀ	:	ਦਿਲ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪਾਉਂਦੀ।

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

1. ਹਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ:-

- ਉ. ਸੋਹਣੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ, ਫਿਰਗਾਰੇ.....।
- ਅ. ਚੰਗੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਦਿੰਦੇ, ਇਹ..... ਦਿਸਦੇ।
- ਬ. ਸਕੂਲ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿੱਠੇ, ਪੱਕੀ ਤੇ ਪਕਾਈ.....।
- ਸ. ਚੰਗੀ ਸੋਚ ਲਈ ਮਿੱਠੇ.....ਵਧੀਆ।
- ਹ. ਮਾਪੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ, ਸਭ.....ਲੈਂਦੇ ਆਪ।

2. **ਇੱਕ-ਦੋ ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ-**

- ੳ. ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਿਹੋ-ਜਿਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?
- ਅ. ਇਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਕਿਹੋ-ਜਿਹੇ ਹਨ?
- ੲ. ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਰੌਣਕ ਕਿਸ ਨੇ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ?
- ਸ. ਉਪਦੇ ਕਿੱਥੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ?
- ਹ. ਚੰਗੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਮਿ ਦਾ ਹੈ?

3. **ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ :-**

ਹਵਾਦਾਰ, ਚਿੱਤਰ, ਛਾਂਦਾਰ, ਰੌਣਕਾਂ, ਸੰਦੇਸ, ਰੁਚੀ

4. **ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ:-**

ਸੰਦੇਸ	:	ਸਨਦੇਸ਼
ਬਿਰਖ	:	ਬੁੱਖ
ਭੰਗੜਾ	:	ਭਾਂਗਡਾ
ਚਿੱਤਰ	:	ਚਿਤ੍ਰ
ਫੁੱਲ	:	ਫੂਲ
ਕਵਿਤਾ	:	ਕਵਿਤਾ
ਮਿ ਾਪ	:	ਮਿਲਾਪ

ਇੱਕ ਆਦਰ ਸਕੂਲ ਕਿਹੋ-ਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਸੋਨੇ ਦੀ ਪਾਲਕੀ

ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਰਵੀ ਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਬਾਲਕ ਸੀ। ਬਾਲਕ ਦੇ ਘਰਵਾਲੇ ਬੜੇ ਅਮੀਰ ਸਨ ਪਰ ਹੌੜੀ-ਹੌੜੀ ਇਹ ਦੌਲਤ ਘੱਟ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਵੇਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਟੁੱਟੀਆਂ-ਛੁੱਟੀਆਂ ਨਿ ਾਨੀਆਂ ਹੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨਿ ਾਨੀਆਂ ਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ; ਪੁਰਾਣੀ ਪਾਲਕੀ, ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਅਤੇ ਾਨਦਾਰ।

ਪਰ ਉਹ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਰੰਗ ਫਿੱਕਾ ਪੈ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਬਰਾਂਡੇ ਦੇ ਇੱਕ ਖੂੰਜੇ ਵਿੱਚ ਾਲਤੂ ਹੀ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਸ ਪਾਲਕੀ ਨਾ ਪਿਆਰ ਸੀ ਤਾਂ ਸਿਰੰ ਰਵੀ ਨੂੰ। ਆਪਣੀ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਇਸ ਪਾਲਕੀ ਦੇ ਪਰਦੇ ਸੁੱਟ ਕੇ, ਸਾਰੇ ਦਰਵਾੇ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਇਕਾਂਤ ਵਿੱਚ ਰਵੀ ਨੂੰ ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਉਹ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਰਵੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਜਿਹਾ ਸੀ। ਘਰ ਦੀ ਨੌਕਰਾਣੀ ਭਾਜੀ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਰੱਖੀ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਆ-ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਨੌਕਰ ਦੁਖੇ ਗੰਗਾ ਜੀ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਵਹਿੰਗੀ ਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਰ ਨਾ ਦੂਹਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਗੀ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਸਿਰੇ ਵਾੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਦੀਨੂ ਸੁਨਿਆਰਾ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਪੌਕਣੀ ਫੂਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਰਵੀ ਦੇ ਘਰ-ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਿ ਆਂ ਵਾਸਤੇ ਗਹਿਣੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ਸਨ। ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਦਰਬਾਨ ਮੁਕੰਦ ਲਾਲ, ਕਾੇ ਪਹਿਲਵਾਨ ਤੋਂ ਕੁ ਤੀ ਦੇ ਦਾਅ-ਪੇਚ ਸਿੱਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਘਰ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰੰਤੂ ਰਵੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਨ ਰ ਬਚਾ ਕੇ ਉਸ ਪੁਰਾਣੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਬੈਠਾ।

ਪਾਲਕੀ

ਉਸ ਨੇ ਪਾਲਕੀ ਦੇ ਪਰਦੇ ਸੁੱਟ ਲਏ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ। ਤਦ ਉਸ ਹੌਂਸੀ ਜਿਹੇ ਕਿਹਾ, ਪਾਲਕੀ ਰਾਣੀ! ਇਸ ਭੀੜ-ਭਾੜ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਰੌ ਨਾ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਫਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇੱਥੋਂ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਸੈਰ ਕਰਾਉਣ ਲੈ ਚੱਲ। ਤਦ ਰਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਤਦੇ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਪਾਲਕੀ ਪੁੱਛ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਨਾ ਏਂ, ਰਵੀ ਬੇਟੇ! ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਲੈ ਚੱਲੋ, ਪਾਲਕੀ ਰਾਣੀ! ਜਿੱਥੋਂ ਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਭੀੜ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਠੰਡੀ ਹੋਵੇ।

ਪਾਲਕੀ ਉੱਡਣ ਲੱਗੀ। ਰਵੀ ਪਿਆ-ਪਿਆ ਹੀ ਝੁਕ ਕੇ ਥੱਲੇ ਖਿੱਲਰੇ ਹੋਏ ਸੁੰਦਰ ਹਿਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਸਾਰੇ ਹਿਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਰਵੀ ਨੇ ਪਾਲਕੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, ਪਾਲਕੀ ਰਾਣੀ! ਇਸ ਸੁੰਦਰ ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ?

ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਅਜੇ ਰੱਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਰਵੀ! ਤੂੰ ਹੀ ਕੋਈ ਸੋਹਣਾ ਜਿਹਾ ਨਾਂ ਰੱਖ ਦੇ। ਪਾਲਕੀ ਨੇ ਉੱਡਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ। ਕੀ? ਨਾਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਇਹ ਕੰਮ ਤਾਂ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਕਰਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਸੈਰ ਕਰਨ ਆਏ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਾਂ ਰੱਖਣ? ਚੱਲੋ ਅਜੇ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਉੱਡੋ।

ਅਚਾਨਕ ਪਾਲਕੀ ਹੇਠਾਂ ਆਉਣ ਲੱਗੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਰੁਕ ਗਈ। ਰਵੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਪਿਆ-ਪਿਆ ਹੀ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਨ ਨਾ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਤਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਗਾਰੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਹਿਕਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਦੋ ਅੱਖਾਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਰਵੀ ਡਰ ਨਾ ਚੀਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪਾਲਕੀ ਨੇ ਮਿੱਠੀ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, ਡਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬੇਟੇ ਰਵੀ! ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਿਕਾਰੀ ਵਿ ਵਨਾਥ ਕਾਕਾ ਵੀ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਚੀਤੇ ਨੂੰ ਡਰਾ ਕੇ ਭਜਾ ਦੇਣਗੇ।

ਰਵੀ ਦੀ ਜਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਨ ਆਈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਨਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪਾਲਕੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਪਾਲਕੀ ਰਾਣੀ! ਚੱਲੋ, ਅਸੀਂ ਸੁੰਦਰ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰੀਏ।

ਪਾਲਕੀ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਉੱਡਣ ਲੱਗੀ। ਉਹ ਕੰਢੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਸੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉੱਡਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਤੇ ਜਾ ਰੁਕੀ। ਉਹ ਲਹਿਰਾਂ ਤੇ ਕਿ ਤੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥਿਰਕ-ਥਿਰਕ ਕੇ ਨੱਚਣ ਲੱਗੀ। ਰਵੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਮਾ ਆਇਆ। ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸੁੰਦਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਖੌਰੂ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿ ਤੀ ਬਣੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਸਾਰਾ ਪਾਣੀ ਭਰ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਰੋ-ਰੋ ਨਾ ਡੋਲਣ ਲੱਗੀ।

ਰਵੀ ਡਰ ਗਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾ ਪਾਣੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲੱਗਾ ਪਰ ਪਾਣੀ ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤਦੇ ਉਸ ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਪਾਲਕੀ ਦੀ ਅਵਾ ਪਈ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਪਰੇ ਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਏਂ, ਰਵੀ ਬੇਟੇ! ਆਪਣਾ ਮਲਾਹ ਅਬਦੁਲ ਜਦ ਸਾਡੇ ਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਕਿ ਤੀ ਕਿਵੇਂ ਡੁੱਬ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਅਬਦੁਲ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਰਵੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬੋਲਿਆ, ਰਵੀ! ਦੇਖ, ਸੁੰਦਰ ਕਿੰਨਾ ਠੰਡਾ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ! ਬੋਲ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਵਾਂ? ਉਹੀ ਕਹਾਣੀ, ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕਿ ਤੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨ ਗਏ ਸੀ, ਰਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਅੱਛਾ! ਉਹੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣ। ਅਬਦੁਲ ਨੇ ਕਿ ਤੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਚਾਨਕ ਸੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਬੜੇ ਰ ਦਾ ਤੁੰਨ ਉੱਠ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਕਿ ਤੀ ਖਿੱਚਣ ਵਾੀ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਦੰਦਾਂ ਨਾ ਖਿੱਚਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੀ ਕੰਢੇ ਤੱਕ ਲੈ ਆਇਆ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਮੈਂ ਕੰਢੇ ਤੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇੱਕ ਚੀਤੇ ਨੇ

ਮੇਰੇ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਰਵੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਡਰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਬਦੁਲ ਬੋਲਿਆ, ਦੇਖ, ਰਵੀ! ਮੈਂ ਐਨਾ ਵੱਡਾ ਹਾਂ, ਭਲਾ ਚੀਤੇ ਦੇ ਢਿੱਡ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਸਮਾਉਂਦਾ? ਜਿਉਂ ਹੀ ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਂ ਆਇਆ, ਮੈਂ ਕਿ ਤੀ ਖਿੱਚਣ ਵਾੀ ਰੱਸੀ ਦਾ ਫੰਦਾ ਪਾ ਕੇ ਚੀਤੇ ਦਾ ਗਾ ਫੜ ਲਿਆ। ਉਸ ਚੀਤੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਖਾਧੇ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਅਬਦੁੱਲ ਨਾ ਵਾਹ ਉਸੇ ਦਿਨ ਪਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਚੀਤੇ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਚੱਪੂ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿ ਤੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਚਾੀ ਮੀਲ ਤੱਕ ਉਸੇ ਕੋਂ ਖਿਚਵਾਈ। ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਨਾ ਪੁੱਛਣਾ, ਰਵੀ!

ਕੀ ਉਸ ਚੀਤੇ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਅਬਦੁੱਲ ਚਾਚਾ? ਰਵੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਡਰ ਨਾ ਸੁੰਗੜ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਨਹੀਂ, ਰਵੀ! ਉਹ ਚੀਤਾ ਮੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਖਾ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਉਹ ਤਾਂ ਦੂਸਰੀ ਹੀ ਗੱਲ ਸੀ।

ਤਾਂ ਫੇਰ ਦੱਸੋ ਨਾ! ਕੀ ਗੱਲ ਸੀ? ਰਵੀ ਨੇ ਮਚਲ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਹੋਇਆ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਚੀਤਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਗੋਤਾ ਖਾ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਉਸੇ ਨਾ ਹੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਹੁਣ ਉਹਨੂੰ ਕੱਢਣ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਲੱਗੇਗਾ ਹੀ ਨਾ! ਅਬਦੁੱਲ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਪਰ ਰਵੀ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਨ ਦਾ ਹਠ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਤਦ ਅਬਦੁਲ ਕਹਾਣੀ ਲੱਭਣ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਕੁੱਦ ਪਿਆ। ਅਬਦੁਲ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਸਮੁੰਦਰ ਫਿਰ ਰੋ ਪਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਪਾਲਕੀ ਨੂੰ ਉਛਾ ਨ ਲੱਗੀਆਂ।

ਪਾਲਕੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਡਗਮਗਾਉਣ ਲੱਗੀ। ਰਵੀ ਡਰ ਨਾ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ। ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਬੋਲ ਸੁਣਿਆ, ਰਵੀ ਬੇਟੇ! ਕੀ ਹੋਇਆ? ਇਸ ਬੰਦ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਏਂ?

ਉਸ ਵਕਤ ਤਾਂ ਰਵੀ ਪਾਲਕੀ ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕ ਆਇਆ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਜਾਦੂ ਦੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਸੌਣਾ ਅਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ।

ਇਸ ਕਥਾ ਦਾ ਬਾਲਕ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਵਿ ਵ-ਕਵੀ ਰਾਬਿੰਦਰਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ।

ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਜਾ ਕੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖਿਆ। ਆਪਣੀ ਉਸ ਪੁਰਾਣੀ ਪਾਲਕੀ ਨੂੰ ਉਹ ਜਾਦੂ ਦੀ ਪਾਲਕੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬੁੱਢੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਵੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਲੰਮਿਆਂ ਪੈਣ ਦਾ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕੇ ਸਨ।

ਅੱਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਪਾਲਕੀ	-	ਡੋੀ
ਇਕਾਂਤ	-	ਜਿੱਥੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਵੇਕਾ
ਦਹਿਕਦੀਆਂ	-	ਅੰਗਿਆਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਭਖਦੀਆਂ, ਮਘਦੀਆਂ
ਖੌਰੂ	-	ਰੋ, ਰੋ
ਮਚਲ ਕੇ	-	ਚਾਮੁਲ ਕੇ, ਮਸਤ ਕੇ
ਕਲਪਨਾਵਾਂ	-	ਫੁਰਨੇ, ਮਿਥੀਆਂ ਗੱਲਾਂ

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

1. ਵਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ:

1.ਵਿੱਚ ਰਵੀ ਨਾਂ ਦਾ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਬਾਲਕ ਸੀ।
2. ਉਸ ਦਾ ਰੰਗ.....ਪੈ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।
3. ਰਵੀ ਡਰ ਨਾਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।
4. ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ.....ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।
5. ਪਾਲਕੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ.....ਲੱਗੀ।

2. ਇੱਕ-ਦੋ ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :-

- ੳ. ਰਵੀ ਕਿਸ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ?
ਅ. ਰਵੀ ਕਿਸ ਚੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ?
ੲ. ਰਵੀ ਕਿਸ ਚੀ ਵਿੱਚ ਬਹਿ ਕੇ ਸੈਰ ਕਰਨ ਗਿਆ?
ਸ. ਅੰਗਾਰੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਹਿਕਦੀਆਂ ਦੋ ਅੱਖਾਂ ਕਿਸ ਦੀਆਂ ਸਨ?
ਹ. ਰਵੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਉੱਡਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਲਪਨਾ ਵਿੱਚ?

3. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰ ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:-

- ੳ. ਰਵੀ ਦੇ ਘਰ ਪੁਰਾਣੀ ਪਾਲਕੀ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਸੀ?
ਅ. ਰਵੀ ਦੇ ਘਰ ਤਿਉਹਾਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਰਵੀ ਕਿੱਥੇ ਸੀ?
ੲ. ਰਵੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਬਹਿ ਕੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ?
ਸ. ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਰਵੀ ਕਿਸ ਤੋਂ ਡਰ ਗਿਆ ਸੀ?
ਹ. ਰਵੀ ਕਲਪਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿੱਥੇ-ਕਿੱਥੇ ਸੈਰ ਕਰਕੇ ਆਇਆ?

4. ਹੇਠਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ :

ਫਿੱਕਾ	:	ਫੀਕਾ
ਮੱਛੀਆਂ	:	ਸਭਲਿਆਂ
ਡੁੱਬ	:	ਡੂਭ
ਦੰਦਾਂ	:	ਫਾਂਤੀਂ
ਲਹਿਰਾਂ	:	ਲਹਰੇਂ
ਸਾਮ੍ਹਣੇ	:	ਸਾਸਨੇ

5. ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਹੀ ਅਰਥ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਬਦ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ:-

ਮੈਨੂੰ	:	ਸੁਝੇ	ਢਿੱਡ	:	ਪੇਟ
ਇੱਥੇ	:	ਧਰਮ	ਕਿਵੇਂ	:	ਕੈਸੇ
ਖੌਰ	:	ਸ਼ੋਰ	ਹੁਣ	:	ਅਥ
ਕੰਢੇ	:	ਕਿਨਾਰੇ	ਥੱਲੇ	:	ਨੀਚੇ

ਤੁਸੀਂ ਕਲਪਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰੋਗੇ? ਲਿਖ ਕੇ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਉੱਡਣਾ ਸਿੱਖ-ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ

ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਸਾਡਾ ਉਹ ਦੌੜਾਕ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਇੱਕ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਉਹ ਏਨਾ ਤੇ ਦੌੜਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਉੱਡਣਾ ਸਿੱਖ ਹੀ ਪੈ ਗਿਆ। ਸੰਸਾਰ- ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵਾਲਾ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆ-ਪਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਅਜੋਕੇ ਪਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਫਿਲਾਮੁੱਫਰਗੜ ਦੇ ਪਿੰਡ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ।

1947 ਵਿੱਚ ਦੇਸ ਦੀ ਵੰਡ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਸਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਮਾਪੇ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਰਨਾਰਥੀ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। 1953 ਵਿੱਚ ਉਹੋਂ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੌਜ ਦੇ ਦੌੜ- ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਰੁ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਸੌ ਮੀਟਰ ਦੇ ਸਲੇ ਦਾ ਵੀ ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਤਾਦ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਲਾ ਗ੍ਰਾਊਂਡ ਦੇ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇੱਕ ਛੱਡ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਤੇ ਦਸ ਚੱਕਰ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਉਸਤਾਦ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇੱਕੋ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦਸ ਚੱਕਰਾਂ ਜਿੰਨਾ ਰ ਲਾ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕੰਪਨੀ ਦੀਆਂ ਦੌੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਉੱਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਜਿੱਤ ਨੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸੁੱਤੀਆਂ ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਝੂਣ ਕੇ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਹੌੀ- ਹੌੀ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਫੁਰਤੀ ਆਉਂਦੀ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਕਦਮ ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਅਤੇ ਦਮ ਪੱਕਦਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਸਮੁੱਚੀ ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਾ ਦੇ ਦੌੜ- ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਗੁੱਡੀ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਈ।

ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੇ ਮੈਲਬੌਰਨ ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ 1956 ਦੀਆਂ ਉਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ ਪਰ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੀ ਦੁਨੀਆ ਅਤੇ ਸਜੇ ਹੋਏ ਸਟੇਡੀਅਮ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜੇਤੂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਾਹੀ ਸਨਮਾਨ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉਤਾਹ ਮਿੱਆ। ਉਹ ਨਵਾਂ ਜੋ ਲੈ ਕੇ ਦੇਸ ਪਰਤਿਆ ਅਤੇ ਸ ਤ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝ ਗਿਆ।

1958 ਵਿੱਚ ਜਪਾਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਟੋਕੀਓ ਵਿਖੇ ਤੀਜੀਆਂ ਏਂ ਆਈ ਖੇਡਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਉਸ ਨੇ ਦੌੜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਨੂੰ ਪਿਛਾੜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਏੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਤਕੜਾ ਦੌੜਾਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਦੋ ਸੌ ਮੀਟਰ ਤੇ ਚਾਰ ਸੌ ਮੀਟਰ ਦੀਆਂ ਦੌੜਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਨਵਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰਾ ਸਟੇਡੀਅਮ ਉਸ ਦੀ ਹਲਾਰੀ ਵਿੱਚ ਗੂੰਜ ਉੱਠਿਆ। ਅ ਬਾਰਾਂ ਵਾਰੀ ਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਕੈਮਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਜਗਣ-ਬੁੱਝਣ ਲੱਗੀਆਂ। ੀ ਨਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੰਝੂ ਆ ਗਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰੀਬੀ ਭਰਿਆ ਬਚਪਨ, ਕਤਲ ਹੋਏ ਮਾਪੇ ਤੇ ਬਿਪਤਾ ਦੇ ਦਿਨ ਯਾਦ ਆ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਜਪਾਨ ਦੇ ਬਾਦ ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਕੌਮੀ ਤਰਾਨਾ ਉਸ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ ਗੂੰਜ ਉੱਠਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ-ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਹੋ ਗਈ।

1958 ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਕਾਰਡਿਫ ਵਿਖੇ ਹੋਈਆਂ ਕਾਮਨ-ਵੈੱਲਥ ਦੌੜਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਜਿੱਤੀਆਂ। ਫਿਰ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਖੇਡਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇੰਚਾਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਗਾਂ ਦੋਂ ਰਕ ਨਾ ਦੌੜ ਜਿੱਤੀ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਅਨਾਉਂਸਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਦੌੜ, ਦੌੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉੱਡ ਕੇ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਇੰਗ ਸਿੱਖ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਦ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਲਾਇੰਗ ਸਿੱਖ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾ ਨਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ।

1960 ਵਿੱਚ ਰੋਮ ਵਿਖੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਉਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਚਾਰ ਸੌ ਮੀਟਰ ਦੀ ਦੌੜ ਦੌੜਨੀ ਸੀ। ਸਭ ਨੂੰ ਆਸ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਵੇਗਾ। ਦੌੜ ਰੂ ਹੋਣ ਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਟ੍ਰੈਕ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਲੇਨ ਮਿਲੀ। ਮੂਹਰੇ ਲੱਗ ਕੇ ਦੌੜਨ ਨਾਂ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਦੌੜਨਾ ਸੁਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੂਹਰਲਾ ਦੌੜਾਕ ਦਿਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਢਾਈ ਸੌ ਮੀਟਰ ਬਹੁਤ ਤੇ ਦੌੜਿਆ। ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਹੁਤ ਤੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਚਾਲ ਮੱਠੀ ਪੈ ਗਈ। ਦੂਜੇ ਦੌੜਾਕ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਏ। ਫਿਰ ਅੀਰ ਤੇ ਲਾਇਆ ਰ ਵੀ ਕੰਮ ਨਾ ਆਇਆ। ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਇਸ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਚੌਥੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਆਇਆ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਸੰਸਾਰ-ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾ ਗਿਆ।

ਰੋਮ ਦੀ ਦੌੜ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਤਿੜਕ ਗਏ। ਦੌੜਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਬੇਹੱਦ ਸਰੀਰਿਕ ਕ ਟ ਝੱਲਿਆ ਸੀ। ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਉਹ ਬੇਹੋ ਹੋ ਕੇ ਡਿਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਹਾਰ ਦੀ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਨਮੋ ਮੰਨੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਦੌੜ- ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲਵੇਗਾ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਅੰਸਰਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਣ ਉੱਤੇ ਉਹ ਫਿਰ ਸੰਭ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਫੇਰ ਕਿੱਲਾਂ ਵਾ ਬੂਟ ਪਾ ਲਏ ਤੇ ਗ੍ਰਾਊਂਡ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। 1962 ਵਿੱਚ ਜਕਾਰਤਾ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਚੌਥੀਆਂ ਏਂ ਆਈ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਫੇਰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਤਗਮੇ ਜਿੱਤੇ।

1964 ਵਿੱਚ ਟੋਕੀਓ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਉਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਨੇ ਦੌੜ-ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਿੱਲਾਂ ਵਾ ਬੂਟ ਕਿੱਲੀ ਉੱਤੇ ਟੰਗ ਦਿੱਤੇ।

1971 ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਜ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੇਡ-ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਇੱਕ ਉੱਚ-ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਦਮ ਼ੀ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਦਿੱਤਾ।

ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਖਿਡਾਰੀ ਹੁਣ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਅੱਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਪ੍ਰਬਲ	-	ਰਦਾਰ, ਤੇ
ਰਨਾਰਥੀ	-	ਰਨ ਜਾਂ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਵਾ
ਗੁੱਡੀ ਚੜ੍ਹਨਾ	-	ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਹੋਣੀ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ
ਗੱਲ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹਣੀ	-	ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਖੀ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖਣੀ
ਦਿਲਾਸਾ	-	ਹੌਸਲਾ ਵਧਾਉਣਾ, ਤਸੱਲੀ ਦੇਣੀ
ਸਾਦ	-	ਲੜਾਈ, ਦੰਗੇ
ਉਸਤਾਦ	-	ਅਧਿਆਪਕ, ਗੁਰੂ, ਕੋਈ ਕਲਾ ਜਾਂ ਹੁਨਰ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾ
ਉਤਾਰ	-	ਹੌਸਲਾ, ਜੋ
ਬਿਪਤਾ	-	ਮੁਸੀਬਤ, ਬੁਰਾ ਵਕਤ
ਨਮੋ ਮੀ	-	ਰਮਿੰਦਗੀ, ਨਿਰਾਦਰੀ

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

1. ਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ:

- ੳ. ਤੇ ਦੌੜਨ ਕਾਰਨ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਂ.....ਪੈ ਗਿਆ।
 ਅ. ਜੇਤੂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਾਹੀ ਸਨਮਾਨ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ.....ਮਿੰ ਆ।
 ਏ. ਤੀਜੀਆਂ ਏਂ ਆਈ ਖੇਡਾਂ.....ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ।
 ਸ. ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ.....ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਦਿੱਤਾ।

2. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:-

- ੳ. ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਕਿੱਥੇ ਹੋਇਆ?
 ਅ. ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿੱਚ ਕਦੋਂ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ?
 ਏ. ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲਾਇੰਗ ਸਿੱਖ ਕਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ?
 ਸ. ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ?

3. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ-

ੰਸਾਦ, ਅਨੁਮਾਨ, ਅਭਿਆਸ, ਉਤ ਾਹ, ਅਹਿਸਾਸ, ਪਛਤਾਵਾ, ਤਗਮਾ, ਨਿਯੁਕਤੀ, ਅਲਵਿਦਾ, ਮੁਕਾਬਲਾ।

4. ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਹੀ ਅਰਥ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਬਦ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬਦਾਂ ਲਿਖੋ-

ਮੁਕਾਬਲਾ	:	प्रतियोगता
ੰਰ ਕ	:	अंतर
ਹਿੱਸਾ	:	भाग
ੰਜ	:	सेना
ਪਹਿਲਾ	:	प्रथम
ਸੁਖਾ ਾ	:	आसान
ਕੌਮੀ ਤਰਾਨਾ	:	राष्ट्रीय गान
ਅਲਵਿਦਾ	:	विदाई
ਹੰਝੂ	:	आंसू
ਸੱਦਾ	:	निमंत्रण

ਆਪਣੇ ਮਨਪਸੰਦ ਖਿਡਾਰੀ ਦੀ ਫੋਟੋ ਆਪਣੀ ਕਾਪੀ ਵਿੱਚ ਚਿਪਕਾਓ। ਇਹ ਵੀ ਲਿਖੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹੋ?

ਦਾਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਗੀਤ

ਦਾਦੀ ਮੇਰੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਬੁੱਢੀ,
ਫਿਰ ਵੀ ਰਹਿੰਦੀ, ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੀ।

ਦੇਵੇ ਅਸੀਸਾਂ, ਸਿਰ ਹੱਥ ਧਰਦੀ,
ਮਾਂ ਨਾ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ, ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੀ।
ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜ ਕੇ, ਖੁੰਡੀ ਆਪਣੀ,
ਤੁਰਦੀ ਜਾਵੇ, ਕੁੱਬੀ-ਕੁੱਬੀ।

ਦਾਦੀ ਮੇਰੀ.....

ਦਿਨ ਛਿਪ ਜਾਏ, ਹੋ ਜਾਏ ਰਾਤ,
ਉਦੋਂ ਸੁਣਾਉਂਦੀ, ਕੋਈ ਬਾਤ।
ਹੌਂ-ਹੌਂ, ਦਿੰਦੀ ਲੋਗੀ,
ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਵੇ, ਨਾ ਗੁੱਝੀ।

ਦਾਦੀ ਮੇਰੀ.....

ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ, ਗੱਲ ਪੁਰਾਣੀ,
 ਕਦੇ ਸੁਣਾਵੇ, ਪਰੀ-ਕਹਾਣੀ।
 ਕਦੇ-ਕਦੇ ਉਹ, ਪਾਵੇ ਬਾਤ,
 ਜਿਹੜੀ ਜਾਏ ਨਾ, ਮੈਥੋਂ ਬੁੱਝੀ।
 ਦਾਦੀ ਮੇਰੀ

ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਲੜਨ ਨਾ ਦਿੰਦੀ,
 ਵਿਹਲਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਖੜਨ ਨਾ ਦਿੰਦੀ।
 ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਹੀ, ਹੱਸਦੀ ਰਹਿੰਦੀ,
 ਸੋਚਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ, ਰਹਿੰਦੀ ਡੁੱਬੀ।
 ਦਾਦੀ ਮੇਰੀ

ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੇ, ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ,
 ਆ ਜਾਂਦੇ, ਜਦ ਹੋ ਕੇ ਕੱਠੇ।
 ਖਾਣ ਵਾੀਆਂ, ਚੀ ਂ ਮੰਗਦੇ,
 ਜੋਬਨ, ਸੁੱਖੀ; ਨਿਮਰਿਤ, ਗੁੱਡੀ।
 ਦਾਦੀ ਮੇਰੀ

ਅੱਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਰੁੱਝੀ	-	ਲਗਾਤਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦੀ
ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੀ	-	ਵੰਡਦੀ
ਅਸੀਸਾਂ	-	ਅੀਰਵਾਦ, ਦੁਆਵਾਂ
ਗੁੱਝੀ	-	ਗਹਿਰੀ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇ ਾ	-	ਸਵੇਰ ਦਾ ਸਮਾਂ

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

1. ਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ:-

- ੳ. ਦੇਵੇਸਿਰ ਹੱਥ ਧਰਦੀ।
 ਅ. ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈਪੁਰਾਣੀ।

- ੲ. ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰਨਾ ਦਿੰਦੀ।
- ਸ. ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੇਬੱਚੇ।
- ਹ. ਖਾਣ ਵਾੀਆਂ.....ਮੰਗਦੇ।

2. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :-

- ੳ. ਦਾਦੀ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਕਿਸ ਨਾ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੀ ਹੈ?
- ਅ. ਦਾਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੀ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਹੈ?
- ੲ. ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਆਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
- ਸ. ਬੱਚੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਦਾਦੀ ਕੌਂ ਕੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ?

3. ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ :-

ਦਾਦੀ, ਲੋਰੀ, ਅਸੀਸਾਂ, ਬਾਤ, ਸਾਂਝਾ

4. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ:-

ਦਾਦੀ	:	दादी
ਗੁਰੂ	:	गुरु
ਪੁਰਾਣੀ	:	पुरानी
ਕਹਾਣੀ	:	कहानी
ਬੱਚੇ	:	बच्चे
ਸਿੱਖਿਆ	:	शिक्षा
ਗੁੱਝੀ	:	गुप्त

ਆਪਣੀ ਦਾਦੀ ਬਾਰੇ ਪੰਜ ਸਤਰਾਂ ਲਿਖੋ।